

Bergens Tidende

www.bt.no

1. APRIL 2012 NR. 91 UKE 13 - 145. ÅRG.

LØSSALG KR

Bergens Tidende

Mellom symaskiner og sykler ga mødre bort flere tusen norske barn

Frykter hus kan velte
Løst og fritt i en leilighet i Bergen. Frykter hus kan velte. Løst og fritt i en leilighet i Bergen. Frykter hus kan velte.

Adopsjon
Liten frisk pike, 2 til 4 år, ønskes som sin egen av barnløs, godt situert gårdbruker. Helst en som ikke har foreldre i live. Oplysninger og gjerne foto i billett. 1652: «Odelsjente» til Alle Kvinner.

Adopsjon.
Liten frisk pike, 2 til 4 år, ønskes som sin egen av barnløs, godt situert gårdbruker. Helst en som ikke har foreldre i live. Oplysninger og gjerne foto i billett. 1652: «Odelsjente» til Alle Kvinner.

Ung dame
Ung dame ønsker satt bort sin lille pike på 2 år hos en snille og barnekyrre mennesker. Bill. mkr. 1651: «Håp» i Alle Kvinner.

Adopsjon.
Liten frisk pike, 2 til 4 år, ønskes som sin egen av barnløs, godt situert gårdbruker. Helst en som ikke har foreldre i live. Oplysninger og gjerne foto i billett. 1652: «Odelsjente» til Alle Kvinner.

Adopsjon.
Liten frisk pike, 2 til 4 år, ønskes som sin egen av barnløs, godt situert gårdbruker. Helst en som ikke har foreldre i live. Oplysninger og gjerne foto i billett. 1652: «Odelsjente» til Alle Kvinner.

Adopsjon.
Liten frisk pike, 2 til 4 år, ønskes som sin egen av barnløs, godt situert gårdbruker. Helst en som ikke har foreldre i live. Oplysninger og gjerne foto i billett. 1652: «Odelsjente» til Alle Kvinner.

Adopsjon.
Liten frisk pike, 2 til 4 år, ønskes som sin egen av barnløs, godt situert gårdbruker. Helst en som ikke har foreldre i live. Oplysninger og gjerne foto i billett. 1652: «Odelsjente» til Alle Kvinner.

Adopsjon.
Liten frisk pike, 2 til 4 år, ønskes som sin egen av barnløs, godt situert gårdbruker. Helst en som ikke har foreldre i live. Oplysninger og gjerne foto i billett. 1652: «Odelsjente» til Alle Kvinner.

Adopsjon av barn utviklet seg til næringsvei i tidene etter krigen. Rundt 30.000 norske barn ble adoptert bort, fusk-kvinner Herborg måtte gi fra seg babydatter.

BT MAGASIN

■ Nær 200 ugifte gravide kom fra heile Norge for å føde i skjul hos jordmor Johanne Marie Nygaard (bilete) i Norheimsund.

■ Jordmødre landet over tok imot fortvilte jenter i månedene før fødselen, og hjalp dei med å adoptere bort barna.

SIDE 6-9, DEL 1

Innhold:

<i>Frem til 1986 var det fem års «angrefrist» på adoptivbarn.....</i>	<i>side 3</i>
<i>«Det vakre, herlege barnet mitt»</i>	<i>4-7</i>
<i>Ikke en dag uten tanken på barnet</i>	<i>8-9</i>
<i>Ikke alt tålte dagens lys.....</i>	<i>10</i>
<i>Ingen forskning på norsk adopsjon</i>	<i>11</i>
<i>Disse fire ble adoptert</i>	<i>12-13</i>
<i>«Vi har nu daglig nyfødte av norske foreldre»</i>	<i>14-17</i>
<i>Alle visste om jentene hos Nygaard.....</i>	<i>18-21</i>
<i>Disse ledet adopsjonsnettverket.....</i>	<i>22-25</i>
<i>Historien om en helsesoldat.....</i>	<i>26-27</i>
<i>Kvinner og barn sist!.....</i>	<i>28-29</i>
<i>Adoptertes klassereise</i>	<i>30</i>
<i>Noen attester var nok til å bli godkjent som foreldre.....</i>	<i>31</i>
<i>Adopterte nektes innsyn.....</i>	<i>32</i>
<i>Statsarkiv får støtte</i>	<i>33</i>
<i>Adoptert, men alltid, alltid alene.....</i>	<i>34-35</i>
<i>Takk.....</i>	<i>34</i>
<i>Da moren kom på besøk, var sønnen bortadoptert.....</i>	<i>36-37</i>
<i>Mer enn tomme klisjeer</i>	<i>38</i>
<i>Kilder</i>	<i>39</i>
<i>Håper å finne slekt med ny lov.....</i>	<i>40</i>
<i>– Barnebarn bør få vite.....</i>	<i>41</i>
<i>Adopterte får nei til støtte</i>	<i>41</i>

Frem til 1986 var det fem års «angrefrist» på adoptivbarn

Etter syv år ville ikke gårdbrukerparet fra Hordaland lenger ha adoptivgutten sin.

Av: Helle Aarnes, Ingvild Rugland, Gunnar Wiederstrøm
Publisert: 24. mars 2012

I februar 1958, i en rettssal i Bergen tinghus, ble adopsjonen av en syv og et halvt år gammel gutt opphevet. Adoptivforeldrene, et gårdbrukerpar fra Hordaland, ville ikke lenger ha gutten. Han hadde vært hos dem siden han var to uker gammel.

«Gutten kom 16. juli. ankommer Bergen tirsdag ds. Telegrafer møtetestet.», het det kort i telegrammet til det barnløse ekteparet. Telegrammet var fra den private Adopsjonshjelpen i Oslo. I et senere telegram ble jordmoren referert, hun opplyste at gutten trolig ville veie ca. 3000 gram, og var både kjekk og pen.

En legeattest bekreftet dette: Gutten var både «sund og frisk og velskapt».

MENTE HAN VAR ÅNDSSVAK

Gårdbrukerparet hentet spedbarnet i Bergen. Han kom sammen med en representant for det private firmaet Adopsjonshjelpen. I flere år tilbød de sine tjenester gjennom enkle annonser i aviser og ukeblader.

Gutten var litt over fem år da adoptivforeldrene tok ut stevning. Hele sitt liv hadde han bodd med dem på gården. Han hadde

en tre år yngre søster, også hun adoptert. Men nå ville de ikke ha gutten lenger. De brukte «angrefristen».

Foreldrene mente gutten hadde vist seg å være åndssvak, og at det hadde uheldig innflytelse på søsteren. Foreldrene var i sin fulle rett; ti år tidligere ble det nemlig lovfestet fem års «angrefrist» på adoptivbarn, hvis barnet skulle vise seg å være fysisk eller psykisk sykt, eller leve et «lastefullt eller forbrytersk liv». Rettssaken var én av flere der adoptivforeldre saksøkte sitt adoptivbarn for å benytte seg av angreretten. Den omtales i Liv Thorings masteroppgave i historie fra Universitetet i Oslo i 2008.

OPPHEVET

To sakkyndige konkluderte med at «barnet er påfallende rastløs og vanskelig å stille, og er i sin væremåte en betydelig belastning og påkjenning for adoptivforeldrene – især for adoptivmoren ... det er å anbefale at B anbringes på en egnet institusjon». Den ene sakkyndige, en psykolog, hadde observert gutten to ganger på Barneklubben i Bergen og én gang på Mentalhygienisk Veiledningskontor på

Rådstuplass 8. Siste gang var også en barnepsykiater til stede.

Verken guttens biologiske mor eller far ville ha ham. Mor giftet seg halvannet år etter at gutten ble født, hadde tre nye barn, ett annet barn fra et tidligere ekteskap, og en mann som ikke visste om den bortadopterte gutten. Far var også gift og hadde to nye barn, i tillegg til ett han fikk utenfor ekteskap syv måneder før den bortadopterte gutten. Faren skyldte flere tusen kroner i barnebidrag.

Adopsjonen ble opphevet i Bergen tinghus i februar 1958. Adoptivforeldrene sa seg villige til å ha saksøkte, altså gutten, hos seg til han kunne anbringes i passende institusjon – forutsatt at dette kunne skje innen rimelig tid.

Angrefrist på adoptivbarn ble opphevet i 1986.

MØDREHJEMMET: Hjemmet ble en rolig havn for Herborg og hundrevis, kanskje flere tusen, kvinner før og etter fødselen.

Herborgs historie

«Det vakre, herlege barnet mitt! Ho var så glad i meg - og eg i henne. Men kva skulle eg gjera?»

Her er den ufortalte historien om de norske adopsjonsbarna.

Av: Helle Aarnes, Ingvild Ruglnad, Gunnar Wiederstrøm. Publisert: 24. mars 2012

En varm sommernatt, på en lyngkledd holme i Fusa, ble 22 år gamle Herborg med barn. Det var 1933, midt i de harde trettiårene. Barnets far nektet for at det kunne være hans, sa han «hoppet av i svingen». Herborgs gråt hjalp ikke. Barnefaren stakk. Det var stor skam.

Ungjenta reiste til Bergen for å søke hjelp. Der fantes det leger som hjalp med sånt, hadde hun hørt. Men legen nektet å fjerne livet som vokste i magen.

«Eg vart likevel glad i barnet mitt då det tok til å sparka i magen min. Arme, vesle kryp, kor skal det gå med deg?» skrev Herborg femti år senere.

«GODT HJEM SØKES HOS SNILDE MENNESKER FOR 2 MÅNEDERS VAKKERT GUTTEBARN»

Anslagsvis 30.000 norske barn. Rundt 30.000 norske mødre. Adoptivfamilier. Biologiske familier. En stor del av den norske befolkningen har en dramatisk

adopsjonshistorie i aller nærmeste slekt. Likevel er adopsjon av norskfødte barn lite snakket om, lite skrevet om, og svært mangelfullt dokumentert.

Mange av barna forble familiehemmeligheter. Mange av mødrene som adopterte bort barna, er nå døde. Noen klarte aldri å forson seg med valget de tok. For andre ble løsningen den umulige: totalt å fortrengne barnet de en gang fødte, eller aldri noensinne klare å møte det igjen.

Bergens Tidende har i arbeidet med denne ukjente delen av nyere, norsk historie gått gjennom en lang rekke personlige dokumenter, offentlige arkiver og avisarkiver. Registrering av adopsjon er sporadisk og til dels preget av hemmelighold. Norske myndigheter vet ikke nøyaktig hvor mange norskfødte barn som er adoptert, og har ikke vært i stand til å gi Bergens Tidende en samlet oversikt. Det finnes lite forskning og ingen offentlig statistikk før 1960. 30.000 adopsjoner er BTs anslag, basert

på konkrete funn, statistikk og beregninger.

«Godt hjem søkes hos snilde mennesker for 2 måneders vakkert guttebarn.»

«Jeg er en ung pike som er hårdt rammet av skjebnen. Vi skulde ha giftet oss, men min forlovede omkom. Nå venter jeg et barn i juni. Vil noen ta barnet til seg?»

«ULØKKA»

I beskjedne rubrikkannonser, mellom kattinger og symaskiner, avverterte fortvilte mødre sine ufødte eller nyfødte barn til adopsjon. I så godt som alle utgaver av det store ukebladet Alle Kvinners Blad på førti- og femtitallet fantes en rekke slike annonser. Også private jordmødre og sakførere avverterte sine adopsjonstjenester. De lovet «diskresjon».

Helt til midten av femtitallet var det fritt frem for alle å drive adopsjonsformidling i Norge. Norsk lov krevde lite eller ingenting av aktørene. I en tid der skammen ved

å få et barn utenfor ekteskap var knusende, benyttet tusenvis av kvinner i «uløkka» seg av tilbudene som oppsto. De reiste hjemmefra for den voksende magen røpet dem, og kom tilbake uten barn.

Mangler De hushjelp?

Det kan vi skaffe Dem mot at vi får leie 1 rom og kjøkken eller annet husrom i eller nær Oslo. Vi er et ungt forretningspar med 1 barn som er helt husløse. Bill. mrk. «646, Store fordeler».

Adopsjon.

Barnløst ektepar ønsker å ta som sitt eget et 2-4 måneder gammelt barn, helst pike. Bill. mrk. «648, Barneklær».

En herre,

35 år, med litt formue, ønsker å komme i forbindelse med en jente, 25-30 år, helst fra Nordmøre eller Trøndelag. Formål: ekteskap. Bill. mrk. «632, Greis».

Et forretningspar

i Nordland ønsker å ta til seg en liten pike, ca. 800 md, av norske, om mulig musikalske foreldre. Bill. mrk. «372, Våren 1946».

Forretningsdame

ønsker leiet sentralt sted til forretning i by på Vestlandet, og bekjentenskap med en respekt. herre i 45-55-årene. Bill. mrk. «375».

Pike

på 10 år ønsker bli opptatt på pensjonat-skole fra høsten. Bill. mrk. «376».

Noen fødte i utlandet, langt flere hos bortgjemte, private jordmødre. I Norheimsund, på Mysen, i Trøndelag; over hele landet fantes jordmødre som bisto de ulykkelige mødrene med å få satt

bort barnet. Få dager etter fødselen hadde barnet fått nye foreldre – og den biologiske moren en hemmelighet å bære med seg resten av livet.

Presset om adopsjon kom fra alle kanter. Det direkte presset: en rasende barnefar, som nektet farskap, eller kvinnes egne fedre, som jaget dem hjemmefra. Mødre, som fryktet skammen og naboene, eller arbeidsgivere, som ga gravide sparken.

«Å, FOR EI LUKKE Å HALDA SITT EIGE NYFØDDE BARN»

Mindre åpenbart var presset fra norske myndigheter: rettssystemet, som i farskapssaker dømte i favør av fedrene, og trygdesystemet, som dermed nektet mor barnetrygd. Helserådet, som fikk adopsjonsspapirene underskrevet lenge før fødselen.

Jordmødre, som la en tøybleie over ansiktet på ugifte fødende, for å gjøre adopsjonsbeslutningen lettere å stå ved. Eller ganske enkelt mangelen på trygderettigheter, karrieremuligheter eller et sted å bo med et lite barn.

«Å, for ei lukke å halda sitt eige nyfødde barn i armane! Men eg visste at lukka ikkje kunne vara. Eg kunne ikkje ha henne hjå meg.»

En vårdag i 1934 fødte Herborg fra Fusa

et velskapt jentebarn på Kvinneklubben i Bergen. Etter fødselen fikk hun plass på Bergen Mødrehjem. Den store, hvite villaen på Olderhaugen på Fjøsanger var ett av flere steder i Bergen der enslige mødre kunne bo med barn, mens de prøvde å finne en løsning for livet med en «lausunge».

Mange var tilreisende, som Herborg, de fleste hadde arbeiderklassebakgrunn. For å gjøre oppholdet billigere jobbet jentene lange dager på kjøkken, vaskeri eller som værelsespike. Husordensreglene var klare: «Ingen mor maa til TIDSFORDRIV sitte med sit barn paa fanget. Er hun ikke beskjeftiget paa andet vis, skal hun befatte sig med NYTTIG haandarbeide ...»

Pliktene var viktigere enn kontakten med barna. I arbeidstiden var babyene overlatt til en sykesøster og barnepleieelever, på fritiden hadde mødrene barna hos seg. De unge mødrene skulle oppdras og hjelpes til en ny start med et barn: «Det er vort haab, at pigernes moral og selvfølelse skal ophjælpes derved, at deres moderfølelse vækkes og næres,» het det. «Den herved udviklede moderkjærlighet blir i talrike tilfælde det som hjælper kvinden til at faa forfæste igjen i livet.» Hadde du først bodd én gang med et barn på hjemmet, fikk du ikke komme tilbake med et nytt.

«Materielt hadde me det godt, god mat og fine rom i ein stor, gamal villa, men me vart ikkje mykje respekterte. Me var samfunnets berme. Me måtte aldri gløyma å bøya nakken og vera audmjuk», forteller Herborg.

- FAR JOBBET OG MOR VAR HJEMME OG STELTE BARN

«Tyskerbarna» gjorde sitt til at adopsjonstallene økte jevnt under verden-

skrig: hele 47 av 59 registrerte fedre ved Bergen Mødrehjem i 1942 og 1943, var tyske. I fredsåret hadde over halvparten av alle barna som ble bortadoptert via Bergen Helseråd, tysk far.

Før krigen ble mellom 250 og 300 barn adoptert hvert år i Norge. I løpet av okkupasjonsårene ble 3110 barn registrert adoptert bort. Så stabiliserer tallet seg på rundt tusen adopterte barn i året.

Ingen vet sikkert hva adopsjonsboomen, som fortsatte gjennom hele femtitallet, skyldtes. Nesten halvparten av alle enslige gravide som oppsøkte Oslo Helseråds adopsjonskontor, valgte nå å adoptere bort barnet, mener Liv Thoring. Hun gikk

som første forsker gjennom arkivet etter Oslo Helseråd i forbindelse med sin masteroppgave i historie fra Universitetet i Oslo. Formuleringen «til det beste for barnet» gikk igjen i begrunnelsene. Kanskje var adopsjonen den største kjærlighetsskive; en mor ga bort det kjæreste hun hadde, for at barnet skulle få et bedre liv. Kanskje ble ugifte mødre forbundet med «tyskerjenter». Eller kanskje spredte borgerklassens normer seg til arbeiderklassen, der det å få et barn utenfor ekteskap hadde vært mindre skambelagt.

Astri Andresen, historiker fra Universitetet i Bergen, ga i 2006 ut boken «Hender små», om bortsetting av barn i Norge.

- Far jobbet og mor var hjemme og stelte barna. Det viktigste var ikke å være biologisk mor, men å ha barn som kunne frem-

stå som «egne barn». Barn ga status, sier Andresen, som mener adopsjon ble sett på som naturlig, nødvendig og nyttig i denne perioden. Samtidig påvirket også den nye velstandsveksten de unge kvinnes valg. Eneansvar for et barn ville sette en effektiv stopper for både utdanning, karriere og personlig frihet.

Fødende, diskret,
hos jordmor på landet. Barn bortad-
teres straks. NA to billige plasser ledig.
Bill. mrk. «307, Usjenert».

Finnes det
noen som kan hjelpe meg med penger?
Har ligget på sykehus i 14 år, og nå
først blitt operert og blitt frisk. Er fø-
dreløs og har ingen penger å røre.
Bill. mrk. «308, Fortvilet hjemles».

Barn
fra 2 til 8 år mottas i pensjon på bonde-
gård 2½ times reise fra Oslo. Første-
klassen tilsyn og pleie. Bill. mrk. «311,
Erfaren barnepleierske».

Et ønskevennskap!
SEAND-BAVISE BEVELUUS
Fødsels 1911. Høst

ADOPSJONSHJELPEN
Pris: 100 kroner for en måned
Kortvarig 15. Fødsel 1911. Høst

Lomme - Armånder
Kortvarig 15. Fødsel 1911. Høst

MØNSTE
Kortvarig 15. Fødsel 1911. Høst

Adopsjonsformidlingen

Norsk farmer
med pent hjem i Canada ønsker korre-
spondere med en dansk 35-50 år. Der
sendt brev med luftpost lagt 500. Bill.
mrk. «354».

Adopsjon.
Ønsker å adoptere frisk gutt, alder
2-4 år, 1 år av norske foreldre. Bra
gjennom. Bill. mrk. «233, Godt hjem».

Barnløst.
Ønsker å adoptere et pikebarn, friskt,
maks. 10 år, helst norsk. Bill. mrk. «237, Godt hjem».

Husholderske.
Hvor finner en jente, 20-40 år, som
kan skape et hyggelig hjem for en
enslende mor? Høst og vinter. 32 barn
straks, eller fra 1. oktober. 32 barn
har. 33 år. Bill. mrk. «235, Ung-
kar».

Fremtidsplass.
Barnløst, nardaling, bra økonomi,
35 år, snill og grei, søker husholderske
med interesse for håndverk, Lærdal.
35-40 år, snill, intelligent. Bill. mrk.
«236, Få».

Forts. fra: «Det vakre, herlege barnet mitt!

For norske myndigheter var adopsjon både enklere og billigere enn barnehjem. Det kommunale barnehjemsutvalget i Bergen i 1947 roste praksisen: «Adopsjon av barn har vist seg å være utmerket. Kommunen bør utruste adopsjonskontoret ved barneforsorgen så godt som mulig, således at personer som ønsker å adoptere barn, kan få dette ordnet hurtig». En helsesøster ble ansatt på heltid; hun skulle konsentrere seg om adopsjoner og hjelpe mødrene til å holde fast ved adopsjonsbeslutningen.

HVA SKJEDDE

Vi vet lite om hva som skjedde med barna fra Bergen Mødrehjem. Mange årsmeldinger er tapt, eller nevner ikke adopsjoner. Bergens Tidende vet imidlertid at barn ble satt bort, uten at det ble registrert. Herborgs lille jente er en av dem. Hun er trolig ikke alene.

De fleste mødrene tok med seg babyen da de reiste fra hjemmet, men mange barn ble likevel igjen da mor dro. De kunne bli til de var tre år, eller straks overføres til Bergen Spebarnshjem på Kalfaret, Spebarnshjemmet på Milde eller andre barnehjem. I 1943 er tre av barna på mødrehjemmet registrert sendt til Stalheim og Moldegaard, der tyskerne drev to Lebensborn-hjem for barn av norske mødre og soldater i tysk tjeneste.

Da hjemmet ble kommunalt i 1949, fikk ikke lenger mødre som skulle adoptere bort barnet, bo der. Man hadde sett at mødre som bodde der mens de ventet på at barna skulle hentes til adopsjon, ombestemte seg.

- Det ville man unngå. Ved Helserådet ønsket de å holde løftet til adoptivforeldrene. Dessuten mente de helt klart at barnet ville få det bedre hos to foreldre, sier Andresen.

Det hvite mødrehjemmet med rododendron rundt var en perfekt mottaker av engasjement og donasjoner fra velstående bergensfamilier. Det hendte at fruene fra borgerskap og handelsstand holdt teselskap på mødrehjemmet. Det hendte også at de hentet barn der. Herborg beskriver hvordan

CHRISTIAN MICHELSENS BARNEHJEM PÅ OS: Barnehjemmet var Christian Michelsens gamle landsted, som var en gave til Hordaland fylke som skulle komme vanskeligstilte barn til gode. I 1930 etablerte fylket Christian Michelsens barnehjem for tuberkulosetruede barn. Et større gårdsbruk og store skogeiendommer var del av barnehjemmet. Med tuberkulosens tilbakegang etter krigen ble institusjonen mer og mer et vanlig barnehjem med spedbarnsavdeling. På 50- og 60-tallet ble det mye brukt som observasjonsavdeling for spedbarn før adopsjon. Fylket bygget et eget bygg for en spedbarnsavdeling, dette sto ferdig i 1969. På barnehjemmet ble det også drevet barnepleierskole. Barnehjemmet ble nedlagt i 1994.

FOTO: HORDALAND FYLKESARKIV

«dameforeningar frå sossen i byen» gikk rundt på rommene til jentene, uten å banke på:

«Dei kom inn og såg på oss ulukkelege kvinner og borni våre om lag som det skulle vera ein zoologisk hage. Det var vondt. Mange gjekk der ogso for å sjå ut eit barn til å adoptera – dei som var barnlause sjølve ... Jenta mi var svært vakker som spebarn. Lubben, frisk og smilande. Svært ofte stansa sosietetsdamene ved hennar vesle seng. Dei sa kje noko til meg. Å nei. Men eg var redd. Og det eg frykta – det hende. Eg vart kalla inn på kontoret til styrerinna. No skulle eg verta kvitt barnet mitt.»

I mange år var ventelistene for adopsjon lange. I 1943 rapporterte Bergen Sunnhetsråds barnekontor at de bare greide å skaffe barn til 12 av 149 par. «Vi vil gjerne forsøke å finne en liten pike til Dem, men når det kan bli er umulig å si. Vi har en lang liste av adoptivforeldre som venter på barn», het det i et brev til et par på venteliste i 1946. Etterspørselen fortsatte over hele landet. Samme år strykes 230 av 541 par på Oslo Helseråds venteliste; de hadde fått barn «andre steder», i følge Liv Thorings masteroppgave. Overlege Eyvind Ek ved Helserådet uttalte i 1953 til VG at «Adoptivforeldrene står nærmest i kø», og understreket at Helserådet bare sto for ti prosent av landets adopsjoner.

LUKRATIVE TIDER

De lange ventelistene skapte lukrative tider for private adopsjonsaktører. Offensiv jordmødre og sakførere benyttet seg av markedet. Overlege Ek var bekymret: «En hvilken som helst aktør kan jo sette seg ned og drive slik formidling». Norske myndigheter førte ingen sentral kontroll med adopsjonsformidling eller adoptivhjem. En helseattest, kanskje en vigselsattest, skatteseddel og referanser var mer enn nok til å få et barn.

Mange adopsjoner ble formidlet og gjennomført på en kritikkverdig og svært lite betryggende måte før den nye barnevernloven i 1953, mener Knut R. Steenberg, en av Norges fremste adopsjonsekspert.

- Fylkesmannen hadde ikke alltid et tilstrekkelig apparat, og undersøkelsene av forholdene i adoptivhjemmene var ikke alltid gode nok. Det er også mulig at adopsjoner skjedde fort for å dekke over forhold som den gangen ikke tålte dagens lys, sier Steenberg, som har skrevet en kommentarutgave til Adopsjonsloven.

Flere adopsjoner skapte også flere angrende mødre. «Barneavdelingen har i det forløpne år hatt eksempler på at mødre, som helt frivillig har ønsket å gi bort sitt nyfødte barn, senere har fått samvittighetskrupler, og før adopsjonen var helt i orden, har tvunget seg til å få sitt barn tilbake til stor fortvilelse for dem som alt

hadde fått barnet», het det i Bergen Sunnhetsråds årsmelding fra 1948. Bergens Tidende har gjennomgått årsmeldingene fra 1917 til 1980.

«Ulykkelig pike i Nordland» søkte hjelp i Alle Kvinners Blad i 1957. «Kan jeg få den bortadopterte småpiken min tilbake?», spurte hun. Spaltisten Klara Klok svarte at det dessverre ikke gikk. «Vi får håpe at barnet Deres har fått det godt. Og kanskje De kan bli så frisk og flink at De selv kan ta til Dem en liten pike istedenfor henne som ulykken tvang Dem til å gi fra Dem».

Herborg var en av dem som ikke klarte å skrive under på at hun aldri kom til å oppsøke den vesle jenten sin. Adopsjonen ble stoppet.

«Styrerinna vart sint og sa at eg var ein stor egoist. Eg hadde ikkje lov å tenkja på meg sjølv, berre på barnet. Kan henda var eg det. Eg veit ikkje. Men den gongen kunne eg ikkje ha gjort det onnorleis.»

- SVÆRT TILFELDIG

Det norske helsevesenets rolle i oppfølging av enslige gravide var trolig svært tilfeldig. Fra 1964 het det i retningslinjene for Oslo Helseråd at kvinnene skulle oppmuntres og hjelpes til å beholde barnet. Slik veiledning ble neppe gitt; adopsjonskontrakten ble svært ofte både delt ut og undertegnet av mor på første møte, konkluderer Liv Thoring.

Hun mener de fleste enslige mødre var i en tvangssituasjon da de adopterte bort barna. Oslo Helseråd gjennomførte 3902 adopsjoner. De fleste mødrene var unge jenter med arbeiderklassebakgrunn, som adopterte etter press fra sine foreldre. Helserådet hadde ikke samtaler med barnefaren. Først i 1972 ble det bestemt at det skulle gå seks uker etter fødsel før adopsjonsavtalen ble bindende. I Oslo ble dette ikke praktisert før i 1989.

Hos leger og på sykehus fikk de ugifte gravide en egen betegnelse: «Spuria». Ordet betyr «uekte» eller «falsk», og kom tydelig frem i kvinnens journal og på fødesengen, sammen med andre viktige opplysninger.

Merkelappen ble brukt både på Haukeland sykehus, Ullevål sykehus, Rikshospitalet og private fødeklinikker, til dels til midten av syttitallet. En «spuria» ble annerledes behandlet enn gifte gravide. Under selve fødselen la personalet en tøybleie eller et laken over ansiktet hennes, om barnet skulle adopteres bort. Det skulle gjøre adopsjonen enklere.

- De fikk ikke se barnet. De fikk ikke vite hvilket kjønn det hadde, og de fikk i alle fall ingen hjelp til å beholde det, forteller Jorunn Fløysand.

Hun er nylig pensjonert jordmor fra Haukeland sykehus, men opplevde praksisen da hun var jordmorelev ved Rikshospitalet på slutten av sekstitallet. Haukeland sykehus bekrefter at de også brukte praksisen.

TUNGT HJERTE

Mange enslige fødende kom i hemmelighet til sykehuset. Mange fødte med tungt hjerte

- Det var grusomt. Noen ganger måtte jeg bare gå bort. Barnet ble etter fødselen raskt fjernet fra moren, og avnavlet fort. I tillegg ble de flaskeforet, sier Jorunn Fløysand.

- Jeg husker de hjerteskjærende hulkene fra under teppet. Hva skulle vi trøste dem med?

En vår og en høst var Herborg med barnet sitt på Bergen Mødrehjem. Så kom den uunngåelige dagen. Den vesle jenten skulle få en ny mor. Herborg var knust, men så det etter hvert som eneste utvei.

«Det vakre, herlege barnet mitt!... Ho var så glad i meg – og eg i henne. Men kva skulle eg gjera? Eg la barnet i armene på fostermor. Ho var snill og god. Den æra skal ho ha. Men barnet var redd. Ho ville til meg.»

Herborg skrev som voksen om hvordan

hun samlet det hun hadde av krefter, gjorde seg sterk, og overlot barnet til den fremmede kvinnen. Hun gikk i svime til bussen. Resten av livet ble denne dagen stående som den aller verste:

«Eg hadde ei grufull kjensle av å svikta ... Kunne ikkje gråta. Var heilt forsteina. Eg ba til Gud den allmechtige at han måtte gjera eit under so eg fekk barnet mitt att. Men Han tagde som vanleg. Sidan har eg ikkje bede til Gud. Han er kje til.»

Tre uker etter, på Herborg sin første halve fridag, reiste hun for å besøke datteren. Den lille kjente henne ikke igjen.

«Då eg ville prøva å ta henne i armene og vera god mot henne, skreik ho som eit vilt dyr. Ho hadde slutta seg heilt til fostermor. Eg var heilt utrøystelig. Dette hadde eg ikkje venta. I tankane hadde eg

berre levt for denne stundi då ho skulle slå dei små, lubne armene kring halsen min – og me to skulle ha himmelen på jord i nokre få timar. Dagdraumar. Likevel – attom sorg og vonbrot, so kjende eg ei glede. Barnet mitt hadde det godt. Ho hadde fått ei ny mor.»

Historien om 22 år gamle Herborg er hentet fra boken «Minneoppgåve for eldre 1981. Hordaland i nær fortid». Sytti år gamle Herborg Øian forteller her om datteren hun satte bort, men aldri formelt adopterte bort, nesten femti år tidligere. Herborg ble senere gift og fikk en sønn. Både sønnen, ektemannen og Herborg selv er i dag døde.

Herborgs datter er i dag 78 år og bor i Bergen. Hun kjenner til morens beretning, men har aldri lest den. Hun ønsket ikke å delta i artikkelen.

Ikke en dag uten tanken på barnet

Margit Lømos far truet med å drepe både henne og barnet om hun kom hjem med en «lausunge».

Av: Ingvild Rugland,
Helle Aarnes,
Gunnar Wiederstrøm

Publisert: 25. mars 2012

Foto: Håvard Bjelland

- Det første jeg gjorde da barnet kom ut, var å trekke lakenet over hodet. Jeg hylskrek at de måtte få barnet ut av rommet.

Det er 45 år siden. Margit Lømo var bare 18 da hun ble gravid. Faren var så voldelig at hun rømte hjemmefra året før, og fikk plass på et pikepensjonat på Majorstuen i Oslo. Der ble hun gravid.

Året var 1965, og det var få støtteordninger for ugifte mødre. Margit gikk på skolen og jobbet ved siden av i et forsikringsselskap. Hun kunne heller ikke glemme hva faren hadde sagt noen år tidligere: Han lovet å drepe både henne og barnet dersom hun noen gang fikk en «lausunge».

- Jeg ble gravid første gangen jeg hadde sex, det er jo sånn du ikke tenker kan skje med deg. Barnefaren var snill han, men ikke en typisk person å gifte seg med, sier Margit Lømo.

OFTEN FRA ARBEIDERKLASSEN

Hun var mindreårig og hadde mer enn nok med å ta vare på seg selv. Uten utdanning, eget sted å bo, eller penger.

Svært mange av kvinnene som adopterte bort barn på 50- og 60-tallet, var i tilsvarende situasjon. De kom ofte fra arbeiderklassen, og flertallet var hushjelpere, viser arkivene til både Oslo og Bergen helseråd.

Felles for hushjelpene var at de bodde i små rom ved siden av kjøkkenet i tilknytning til boligen hvor de jobbet. Der kunne det være vanskelig å ha et lite barn.

Margit Lømo bodde fremdeles på pikepensjonat. Hun diskuterte alternativene med venner og bestyrerinnen på pikepensjonatet, som hun hadde et nært forhold til. Året var 1965, abort helt utelukkert.

- Du elsker jo barnet ditt fra det øyeblikket du blir gravid. Men hva hadde jeg å gi barnet mitt? Jeg fant ut at det beste for barnet måtte være at han fikk et økonomisk solid og trygt hjem, med foreldre som var veldig glade i hverandre og kunne gi ham det han fortjente. Bare det beste i livet!

- UFINE PÅ KLINIKKEN

Bestyrerinnen på pikepensjonatet kjente et velstående ektepar i Lier som ønsket seg barn. Margit Lømo syntes det høstes ut som en god familie, og like før fødselen skrev hun under på adopsjonspapirene. Fødselen bringer ikke frem noen gode minner. Hun hadde kraftige veer da hun kom inn til fødeklubben i Josefine's gate i Oslo. Der fikk hun beskjed om å legge seg inn på et føderom og «trekke i snoren når hodet var på vei».

- De visste vel at jeg skulle adoptere bort barnet mitt. Direkte ufine, var de. Jeg var så utslitt av de kraftige veene at jeg

svimte av, forteller Lømo.

Personalet fikk liv i henne. Alt skjedde fort. Da barnet kom, trakk hun i refleks lakenet over hodet.

Det var ikke noe hun hadde diskutert med jordmødrene på forhånd. På den tiden var det vanlig å dekke hodet til kvinner som skulle adoptere med et laken, for at de ikke skulle se barnet. Det var for å skåne mødrene.

Mangeårig overjordmor Mary Marøy ved Kvinneklubben på Haukeland erkjenner at det høres veldig brutalt ut, men at man mente det ville være best for mor dersom hun slapp å se barnet hun skulle skilles fra.

- Selv om det er mange år siden, må en ikke glemme at dette var en vanskelig situasjon både for mor og personale. Så kan en i ettertid diskutere om denne prosedyren var godt nok gjennomtenkt eller psykologisk riktig. En mor er en mor, enten hun skal ha omsorgen for barnet sitt eller ei. Det kan vi aldri ta fra henne, sier Marøy i dag.

MYE ER FORTRENGT

Margit Lømo bestemte selv at hun ikke ville se barnet, nettopp fordi hun ikke ville greie å gi det fra seg om hun fikk et glimt. Kjønnnet ville hun heller ikke vite.

Barnet ble tatt inn på et annet rom, og Margit ble kjørt inn på et rom sammen med alle de andre nybakte mødrene. Da det var tid for mating, ble barna levert inn til sine respektive mødre. Men ikke Margits. Hun husker fortsatt skrikelydene fra hennes eget barn da det ikke ble lagt inn til henne.

- Det var et mareritt å måtte høre barnet som skrek mens alle andre mødrene fikk barna inntil seg. Jeg syntes det var ufint å legge meg på samme rom som de andre.

En knapp uke etter fødselen var hun tilbake på pikepensjonatet. Hun visste fortsatt ikke

om hun hadde født en jente eller gutt. En dag dukket barnevernet opp på pensjonatet. Med seg hadde de en bylt. Ut stakk en liten hånd. «Vi tenkte du skulle få si farvel til sønnen din»

- Det var like før Margit ombestemte seg og tok ham.

- Jeg holdt på å dåne, jeg hadde jo sagt farvel! Hvorfor gjorde de det mot meg? Hadde jeg sett ham da, kunne jeg ikke gitt ham bort, forteller hun.

Hun klarer ikke å huske hvor mange dager gutten var da barnevernet troppet opp.

- Det er sånn du prøver å fortrenge, vet du.

«Jeg ble gravid første gangen jeg hadde sex»

Da Margit inngikk adopsjonsavtalen med barnevernet, ba hun om at hun skulle bli kontaktet av adoptivforeldrene dersom det noen gang ble problemer. Det skjedde aldri. Senere har hun innsett at en slik avtale ikke eksisterte. Men hun fikk livstegn fra familien da sønnen var bare noen måneder gammel. Via bestyrerinnen fikk Lømo se et bilde av sønnen sin. Men det ble for tøft. Hun ga beskjed om at hun ikke ville vite mer.

FANT SØNNEN IGJEN

Margit Lømo har tenkt på sønnen hver dag siden fødselen. For et par år siden bestemte hun seg for at hun måtte gjøre det som sto i hennes makt for å finne ham.

Hun kontaktet Frelsesarmeen, Fylkesmannen, alle steder hun kunne komme på. Men kom ingen vei. Bare barna har rett på å vite sitt eget opphav, biologiske foreldre har ingen rett til informasjon om barnet etter at adopsjonspapirene er underskrevet.

Men Tore Strømøy greide å spore opp Margits sønn.

- Kontakten vi fikk etterpå, var helt utrolig. Vi hadde timelange samtaler hver dag. Og

han hadde bestandig trodd at grunnen til at han var adoptert bort var at han ikke var bra nok. Den sorgen bar han på hele livet, forteller Lømo.

Hun snakker om ham i fortid. Han tok sitt eget liv i fjor vår, etter å ha vært deprimerert med selvmordstanker i mange år.

- Han var veldig glad i moren sin. Han mente bare at han ikke fant sin plass i denne verden.

- Angrer du på at du adopterte ham bort?

- På en måte gjør jeg jo det. Samtidig var det helt riktig å gjøre det jeg gjorde den gangen. Nå er jeg bare glad for at jeg fikk et par fine år sammen med sønnen min, sier Margit Lømo.

FORELDRE BØR FÅ LETE

Gjennom arbeidet som leder for Landsforeningen for voldsofre har hun gjennom årene sett at ikke alle adoptivbarn har vært like heldige med sine nye hjem. I fjor gikk en adoptert kvinne til rettssak og fikk til et forlik i retten på 750.000 kroner etter å ha blitt misbrukt i sitt adoptivhjem. I 2008 åpnet myndighetene for at barn som ble bortadoptert på 1940- og 1950-tallet kunne søke om erstatning.

Lømo vil gjerne gå enda lenger. Hun mener at mødre som adopterer bort barna, også skal ha rett til å få informasjon om egne barn etter at de er blitt myndige. Hun tror mange barn ikke tør ta kontakt med biologiske foreldre, i frykt for å bli avvist.

- Jeg synes ikke det er riktig at bare barna skal ha rett til å lete etter foreldrene. Biologiske foreldre bør ha rett til å vite hvordan det går med barna etter at de har fylt 18 år. Det har de i mange andre land, sier Lømo.

- Ikke alt tålte dagens lys

Det offentlige gjorde ikke alltid jobben sin i arbeidet med adopsjon.
- Det skortet på fagfolk, sier den pensjonerte adopsjonseksperten, Knut Steenberg.

Av Gunnar Wiederstrøm. Publisert: 26. mars 2012

- Fylkesmannen hadde ikke alltid apparatet og undersøkelsene av forholdene i adoptivhjemmene var ikke alltid god nok. Men Hordaland var et av de bedre fylker, sier Steenberg.

Fra 1964 og frem til han ble pensjonist i 2000, hadde han som ansatt i Justisdepartementet, Sosialdepartementet og Statens adopsjonskontor en unik utsiktspost til Adopsjons-Norge. BT har de siste dagene vist hvordan adopsjonen foregikk landet over. Steenberg er godt kjent med at uregelmessigheter foregikk, men da første og fremst på 40- og 50-tallet.

- Adopsjoner kunne nok skje fort for å dekke over forhold som ikke tålte dagens lys.

GIKK FOR FORT FREM

Liv Thoring har i sin masteroppgave om Norsk adopsjon dokumentert at kvinner i Oslo på 50-tallet skrev under på samtykke til adopsjon før fødsel. Også i Bergen, skal dette ha skjedd. Steenberg understreker at dette var et brudd med gjeldende forskrifter.

- Slike erklæringer var aldri gyldige. Det skulle gå en viss tid etter fødselen før endelig samtykke kunne gis. Men her vet vi at det fra tid til en annen kunne skje at samtykke ble gitt bare dager etter fødselen. - Hva kunne bakgrunnen for det være? - Kvinnen selv ville ofte at adopsjonen skulle gjennomføres så fort som mulig. Her kommer dette med skamfølelsen inn, og ønsket om at familien ikke skulle vite om adopsjonen.

FIKK IKKE HJELP

Både fra Oslo Helseråd og fra Bergen helseråd er det dokumentert at mødrene ikke alltid fikk råd og veiledning om selv å ta hånd om barnet. Særlig gjaldt dette i årene etter krigen.

- I mange tilfeller ble det gitt råd og hjelp, men ofte ønsket mor sterkt å komme ut

MANGLET STØTTEORDNINGER: Kvinner valgte å adoptere vekk barnet sitt av mange årsaker, men adopsjonsekspert Knut Steenberg er opptatt av at samfunnet manglet gode støtteordninger for enslige mødre. FOTO: JO STRAUBE

av dette og da kunne det være vanskelig å overbevise henne om at adopsjon ikke var det beste. Vi må heller ikke glemme at hjelpeapparatet hadde vesentlig mindre kapasitet og at støtteordningen var dårligere. Det påvirket valgmulighetene.

- Det påstås at helsearbeidere og andre gikk til den motsatte ytterlighet – anbefalte kvinnene å adoptere vekk. Er dette noe du kjenner til?

- Jeg har hørt om noen enkelttilfeller, men jeg tror ikke dette hadde noe stort omfang.

HUSMORENS GLANSALDER

Etter annen verdenskrig skjedde en tredobling i antall adopsjoner sammenlignet med årene før krigen. Det til tross for at det etter krigen ble født langt færre barn utenfor ekteskapet. Steenberg tror noe av årsaker er at enslige mødre fikk hjelp av bekjente, naboer eller familie.

- Tallene dekker nok over mange uformelle pleieforhold for barn på den tiden. Familie og bekjente tok seg av barna ugifte mødre ikke kunne ta hånd om selv. På 50-tallet fikk vi også sterk adopsjon som hovedregel, og da ble disse forholdene anonymisert. Dette var jo også i husmorens og familiens glansalder, der lykken var

familien. Det hadde nok også en betydning for at såpass mange ble adoptert bort.

- Eksisterte det et illegalt adopsjonsformidlingssystem på siden av det offentlige etter at privat formidling ble forbudt?

- Det skjedde i veldig liten målestokk. Innen 1960 var alle ulovlighetene avvirket.

MANGLET FORELDREKONTROLL

I 1964 kom rundskrivet om adopsjonsformidling som foreskrev en mye mer grundig kontroll med adopsjonsforeldrene og vektla at mor skulle få råd og hjelp. Steenberg sier dette gradvis førte til en endret praksis.

- Rundskrivet understreket det som hadde HJELPER ADOPTERTE: Statsarkivar Yngve Nedrebø hjelper adopterte i Hordaland med å få ut opplysninger om deres adopsjonshistorie. vært den uttalte praksis, at mor skulle beholde barnet.

- Hvordan var kontrollen med dem som adopterte.

- Den kunne være nokså forskjelligartet. Jeg vet at barnevernskonsulenten hos fylkesmennene gjorde noe av arbeidet selv, men de kunne ikke rekke over alt. De var avhengig av barnevernsnemndene i de enkelte kommunen og de tjenestemennene som jobbet der. Kvaliteten der kunne nok være litt blandet. Man manglet fagpersoner og fikk nok ikke ført en god nok kontroll.

- Var det noen kontroll og oppfølging av adoptivforeldrene i ettertid?

- Det kom ikke til noen spesiell kontroll utover det som lå i det formelle barnevernet. Frem til 1987 var det en viss adgang til å heve adoptivforhold. Etter den tid ble myndighetenes kontroll avvirket og HJELPER ADOPTERTE: Statsarkivar Yngve Nedrebø hjelper adopterte i Hordaland med å få ut opplysninger om deres adopsjonshistorie.

Ingen forskning på norsk adopsjon

30.000 norske barn fikk en brutal start på livet. Norske myndigheter har lite eller ingen forskning på norsk adopsjon. - Nå haster det, sier de adopterte.

Av: Helle Aarnes, Ingvild Ruglad, Gunnar Wiederstrøm. Publisert: 31. mars 2012

- Det står svært dårlig til når det gjelder forskning på dette feltet, innrømmer Unni Bratland, seniorrådgiver i Barne-, ungdoms- og familiedirektoratets (BUF-dir.) sin kommunikasjonsavdeling. Direktoratet kjenner ikke til forskning eller litteratur som kan fortelle noe om hvordan det gikk med tusenvis av norske innenlands-adopterte.

Direktoratet har heller ingen samlet oversikt over hvor mange norskfødte barn som er adoptert. Bergens Tidendes beregninger viser at rundt 30.000 barn er adoptert.

Heller ikke Knut R. Steenberg, en av Norges fremste adopsjonsekspert, kjenner til dokumentasjon på hvordan det gikk med denne store barnegruppen.

FINNES LITE FORSKNING

- Svært lite forskning på eller litteratur om de norskadopterte barna finnes. Det er en veldig omfattende, men lite enhetlig gruppe. For en stor del var også adopsjonene anonyme. Jeg synes egentlig det burde vært gjort mer på denne gruppen, sier Knut R. Steenberg, som selv har skrevet en kommentarutgave til adopsjonsloven.

BUF-dir viser til NOU 21 fra 2009, «Adopsjon til barnets beste». Der siteres antropolog Michael Seltzer, som allerede i 1977 påpekte den manglende kartleggingen av barna: «Det er imidlertid påfallende at det ikke kan vises til forskningsprosjekter av større omfang på dette feltet.», skrev han. Manuset er upublisert. Siden har det altså ikke skjedd mye.

Om utenlandsadopterte finnes derimot rikelig materiale.

- Det virker som om forskerne har konsentrert seg om barna adoptert fra utlandet, som er en mer identifiserbar gruppe, sier Steenberg. Han kjenner til én undersøkelse av hvordan det gikk med de nesten 30.000 norskadopterte barna; rapporten «Adoptivbarn og deres familier» fra 1972, der 27 adoptivfamilier i og utenfor Oslo ble intervjuet. Undersøkelsen ble gjort av psykolog Turid Vaagen for Sosialdepartementet. Foreldrene til 14 av barna mente den sosiale tilpasningen etter adopsjonen var meget god. Syv barn hadde «mindre tilpasningsvansker». Barnas lærere mente adoptivbarnas evnenivå ikke skilte seg fra det normale, men barna presterte likevel litt dårligere på skolen. 15 andre adoptivfamilier i området ønsket ikke å være med i undersøkelsen. Rapporten påpekte en «klar sammenheng mellom fars høystatusyrke og ønske om ikke å delta.»

- OMFANGET HAR VÆRT UKJENT

Marilyn Førund er leder i Foreningen adopterte.

- Mer forskning og kunnskap har vært vårt hovedanliggende siden vi etablerte foreningen i 2008. Vi har søkt forskningsmidler, vært på Stortinget og kontaktet forskere på universitetene. Dette handler også om en epoke i vår historie, og det finnes masse dokumenter og ennå mange å intervju. Men det haster. Mange av intervjuobjektene er falt fra allerede, men mange er ennå igjen, sier Førund.

Hun tror ikke den manglende forskningen skyldes bevisst uvilje mot å gå inn i temaet.

- Jeg tror det skyldes at omfanget har vært ukjent.

Foreningen adopterte bistår medlemmer med å finne biologisk familie eller å kontakte myndigheter. Førund mener adoptertes personligheter og egenskaper er som i befolkningen generelt.

- Hvordan vi har det i dag er en blanding av det vi har med oss fra fødsel, via oppvekst og frem til nå. Men mange norskadopterte har opplevd å føle seg annerledes og ensom, fra de var ganske små, uten å forstå hvorfor. Mange har følt at de ikke ligner de andre i adoptivfamilien, verken i utseende, faktorer, egenskaper eller evner. Spesielt i familieselskaper i adoptivlekten er det lett å kjenne seg utenfor, sier Førund. Hun forteller at mange sliter med skam og tabuet rundt adopsjon.

BLANT VÅRE SISTE TABUER

- Å være adoptert er trolig et av våre siste tabuer. Mange tror at barnevernet har vært innblandet, men det er svært sjelden, i alle fall for oss godt voksne.

Mona Herland sier hun alltid har savnet røtter.

- Det å høre til et sted, og å ligne på noen. Jeg fikk alltid høre at jeg måtte oppføre meg pent og være takknemlig for at noen hadde tatt seg av meg. Jeg hadde ingen selvtilitt før i godt voksen alder, sier Herland, men understreker: – Jeg har i alle fall lært å bli en veldig selvstendig person.

Disse fire ble adoptert

Bak hver adopsjon ligger en unik historie. Her er fire av dem.

Av: Gunnar Wiederstrøm, Ingvild Rugland, Helle Aarnes. Publisert: 31. mars 2012

Foto: Marita Aarekol

OLE LOFTAAS

Født: Ål i Hallingdal, 1945
Bor i Bergen

- Min biologiske mor var aktiv i motstandskampen og ble gravid mens hun tjenestegjorde som lotte i Sverige. Jeg fikk først vite at jeg var adoptert flere år etter at foreldrene var døde. Jeg har levd et helt normalt og godt liv og har aldri hatt grunn til å stusse på om de var mine rette foreldre. Jeg antar de ikke fortalte dette fordi det var så mye som skulle holdes hemmelig den gang. Jeg bebreider dem ikke for det.

Noen år etter at jeg fikk vite at jeg var adoptert, forsøkte jeg å komme i kontakt med mine biologiske foreldre, men de ønsket ikke det. Mine biologiske foreldre hadde i sin tid tatt en vanskelig avgjørelse, og jeg tenkte jeg ikke hadde noe annet valg enn å respektere deres ønske.

Et halvt år etter ble jeg kontaktet av mine fem halvsøsken. Det var et kjempebrev å få. Jeg fikk møte alle mine halvsøsken, deres ektefeller og min biologiske mor. Hun vet nå at jeg fikk et godt liv og at jeg ikke har negative følelser overfor henne. Samtidig har jeg fått søsken, noe jeg alltid har savnet.

Foto: Ørjan Deisz

WENCHE R. MICHELSEN

Født: Bergen, 1940
Bor i Bergen

Jeg fikk først vite at jeg var adoptert etter at min far var død og mor måtte på aldershjem. Jeg oppdaget et brev med mine biologiske foreldres navn i en konvolutt. Jeg hadde en flott oppvekst med foreldre som var glad i meg og som var kjærlige med meg, og er glad for at jeg ble adoptert.

En politibetjent ved ettersøkningsavdelingen ved Bergen politikammer hjalp meg med å finne mine biologiske foreldre. Min far hadde emigrert til Canada i 1943, og han ville ikke ha noe med meg å gjøre. Jeg ble litt skuffet. Min mor var død, men jeg hadde mange halvsøsken. Vi hadde vokst opp like i nærheten av hverandre. Da jeg traff den første av mine halvbrødre, fikk jeg et lite sjokk. Det var jo en av guttene i gaten. Nå har jeg svært god kontakt med mine søsken.

Jeg vet det ikke, men jeg tror min biologiske mor hadde kontakt med min mor. Kanskje de avtalte adopsjonen seg i mellom. Mine foreldre var barnløse, min biologiske mor fikk ti barn.

Foto: Håvard Bjelland

KARI TROSVIK
Født: Bergen, 1954
Bor i Skedsmo kommune

- Min biologiske mor var enke med fire barn. Jeg ble adoptert av et yngre ektepar som få måneder etter omkom i en trafikkulykke. Bilen de kjørte havnet i Grimevatnet. Jeg var ikke i bilen. Etter et opphold på Chr. Michelsens barneheim, ble jeg adoptert på ny, men denne gangen på Østlandet.

Jeg fikk tidlig vite at jeg var adoptert og det ble snakket om det ganske naturlig hjemme hos oss. Jeg forsøkte tidlig å komme i kontakt med min biologiske mor, men hun ville ikke. Da jeg fikk navnet hennes i 1986, sendte brev og fikk det i retur, kjente jeg meg veldig avvist.

Familien jeg kom til hadde et veldig sterkt ønske om å få meg, og jeg var et elsket barn. Men da de fikk adoptere et barn til, ble det svært krevende for dem og da jeg var 12 år gammel, ble mine foreldre skilt. Det ble en opprivende skilsmisse, som har preget familien i alle år etter.

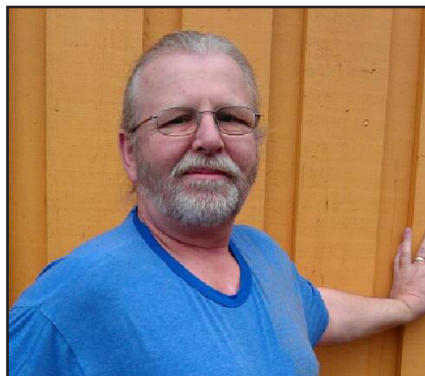

Foto: Privat

ODD ARNE LØYNING
Født: Mysen, 1953
Vokst opp i Odda, bor i Skånevik

- Jeg har hele livet hatt lyst til å kontakte min biologiske mor, men følte det ville være et svik overfor mor og far i Odda. Da jeg endelig gjorde det for 25 år siden, sa de det var helt greit. Jeg hadde god kontakt med min biologiske mor en stund og syntes det fungerte bra, men hun opplevde etter hvert at det ble vanskelig. Hun ble trist, fordi det var så mange gamle, vonde minner. Til slutt orket hun ikke å ha mer kontakt. Det synes jeg selvsagt er dumt, men hun har hele tiden hatt kontakt med barna mine. Det er jeg veldig glad for.

I oppveksten har jeg hatt det så bra som noen kan ha det. Mine foreldre var svært snille folk, men jeg har hele tiden følt at jeg ikke hørte hjemme der. Det er først i de senere år jeg er blitt klar over hvor ensomt det er å være adoptert. Man har ingen å snakke med om det, og det er ingen som forstår. Vi har funnet et godt fellesskap i foreningen for adopterte.

«Vi får nu daglig nyfødte av bra norske foreldre.

Skal vi reservere en liten pike for Dem?»

Mary havnet «i uløkke» med en gift sjømann. Datteren ble adoptert bort til et velstående ektepar. Mona Herland fra Nesttun tror hun hadde hatt et bedre liv hos sin biologiske mor.

Av: Helle Aarnes, Ingvild Ruglnad, Gunnar Wiederstrøm
Publisert: 31. mars 2012

På min hustrus og egne vegne bekrefter jeg herved at vi i fjor høst anmodet stadsfysikus Diesen om å få adoptere et barn, en pike, helst ca. 6 måneder gammel.»

Det håndskrevne brevet fra den 43 år gamle dommeren til Adopsjonskontoret ved Oslo Helseråd sommeren 1946 holder en forretningsmessig stil. Dommeren påpeker utålmodig at det «... muntlig ble stilt oss i utsikt å få ordnet adoptionen nå i sommer. Vi er barnløse og vil gjerne få ordnet med en adoption så snart som mulig.»

Han oppgir sin egen inntekt, og at paret har en moderne leilighet. Deretter nevner han at hans kone er 40 år, og han selv 43. Det er gått 16 år siden de to giftet seg i Uranienborg kirke på Oslos beste vestkant. Fremdeles har de ingen barn.

En måned senere får dommeren svar fra adopsjonskontoret. «En har mottatt Deres brev av 25.f.m. Vi vil gjerne forsøke å finne en liten pike til Dem, men når det kan bli er umulig å si. Vi har en lang liste

av adoptivforeldre som venter på barn.»

Det eneste kontoret kan gjøre, er å sette ekteparet på venteliste. Heller ikke dommerens samtaler med stadsfysikus har ført frem.

«UDØPT PIKEBARN»

Det er etterkrigstid og det settes adopsjonsrekord. Aldri før, og aldri senere, har så mange barn født av norske mødre blitt adoptert bort som i 1946. I løpet av

året registreres 1337 adopsjoner. Likevel er ventelistene lange, og skal fortsette å være det gjennom hele femtitallet.

Sommeren går, høsten kommer, enda en jul passerer uten barn i ekteparets moderne leilighet på Frogner. Men i slutten av januar kommer et tilbud fra adopsjonskontoret i Oslo:

«Vi får nu daglig nyfødte av bra norske foreldre. Skal vi reservere en liten pike for Dem? Forsto fru xx som om hun ville ha et barn på et halvt år til våren.»

LILLE MONA: Dette er et av de få bildene Mona Herland har av seg selv som liten. - Siden tok adoptivforeldrene ikke noe særlig med bilder av meg. Jeg har lurt mye på hvorfor ikke.

Dommeren og hans kone adopterer ingen pike på et halvt år den våren. Ingen vet hvorfor.

13. juli 1948, to år etter at ekteparet skriver det første brevet til Adopsjonskontoret i Pilestredet, blir et «velskapt, sunt utseende barn uten tegn til sykdom» født bare noen hundre meter opp i gaten, på Rikshospitalets kvinneklinikk. Den lille piken veier 2680 gram og er 48 cm lang ved fødselen. Lenge forblir hun et «udøpt pikebarn», men moren gir henne navnet Mona.

«JEG SAMTYKKER I AT MIN UDØPTE LILLE PIKE ADOPTERES»

Mona er resultatet av en klassisk historie: Den unge hushjelpen Mary, som ble gravid med den gifte sjømannen Henry. Når Mary føder, har Henry allerede en fem måneder gammel sønn og en stedatter på to med sin kone. Mary har ingen utdannelse utover folkeskolen, og ingen muligheter til å ta med en baby på jobben. Lønnen er lav, arbeidsdagene lange. Marys egen far er svært autoritær. Rasende nekter han å ha noe med Mary eller barnet å gjøre. Moren, derimot, strikker barneklær i smug.

«Jeg samtykker i at min udøpte lille pike

INGEN ANNEN UTVEI: Mary så ingen annen utvei enn å adoptere bort barnet da hun ble gravid med en gift sjemann.

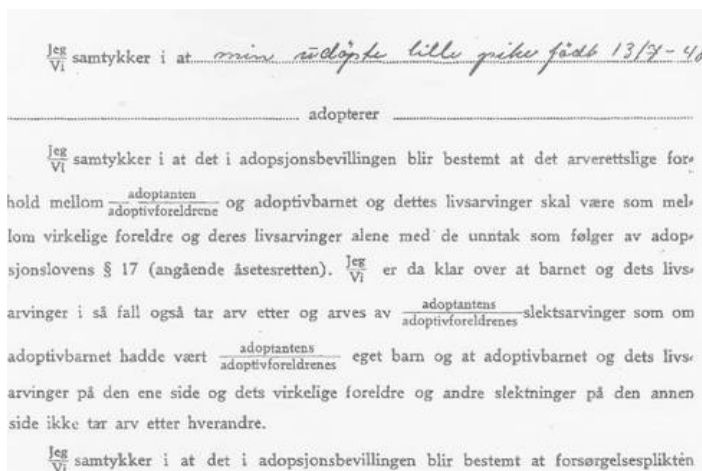

Foto: Odd E. Nerbø

født 13.7.1948 adopteres.»

To uker etter å ha født undertegner Mary adopsjonserklæringen og leverer datteren fra seg på Aline spedbarnshjem på Bislett. Dermed kan hun gå tilbake til ingeniørfamilien hun jobber for på Majorstua. De har vært snille med henne, betalt legegninger og latt henne fortsette i jobben. De har også et barn som er syv måneder eldre enn det hun nettopp har satt bort.

Hver dag pleier Mary ingeniørens barn. Hver dag går hun til spedbarnshjemmet for å amme sin egen lille datter. Selv om adopsjonspapirene er underskrevet, er håpet lenge at hun skal kunne beholde henne. Men hjemme hos foreldrene får hun fremdeles ikke vise seg, og uten utdanning, med eneansvar for en baby, er det så godt som umulig å finne en annen jobb. Etter fem måneder innser hun hvilken vei det går. Gradvis avslutter hun ammingen.

- Han var snill, men periodedranker. En uke før jul i 1948 blir Marys lille datter ekteparets pleiebarn. Fra denne dagen får ikke moren lenger lov til å ha kontakt med barnet. Men uvisst av hvilken grunn lar paret barnet være på barnehjemmet i syv måneder til. Dette til tross for at de nå

er blitt 46 og 42 år, og tidligere har vært utålmodige etter å få adoptere. Først i juli, én dag før ettårsdagen, henter de henne. To uker senere undertegnes adopsjonspapirene formelt.

Ingen vet helt hvordan adopsjonen ble ordnet. Dommeren skal ha vært god venn med ingeniøren Mary jobbet for. De to skal ha gått i samme losje og spilt bridge sammen. Dommeren satt også i husfordelingsnemnda sammen med stadsfysikus (fylkeslege) Diesen, som han tidligere hadde anmodet om å få adoptere et barn.

Frem til midten av femtitallet ble det stilt få krav til ektepar som ønsket å adoptere. Fra en annen dommer fikk dommeren og hans kone en attest om at adopsjonen ville bli «til barnets gagn», og at ekteparet hadde vist god nasjonal holdning, altså ikke vært NS-medlemmer, under krigen. I tillegg kom vigbelsattest, fødselsattest og et gebyr på førti kroner. Adopsjonen var et faktum.

Marys lille jente er i dag blitt 63 år og bor på Nesttun. Mona Herland mener farens dommerstilling var grunnen til at ekteparet fikk adoptere, men at de ikke burde fått lov.

- Han var snill, men periodedranker. I sine tørre perioder viste han meg fjellens og hyttelivets gleder. Det er faktisk de eneste gode minnene jeg har. Min mor hadde psykiske vansker, sier Mona. Hun forteller om et hjem preget av uro og problemer. I noen måneder bodde hun hjemme hos læreren sin, som ble oppnevnt som verge.

Begge adoptivforeldrene er døde i dag.

KONTAKT MED MOREN

- Bare en drøy måned etter at de fikk meg, ble det søkt om barnehjems plass for meg via Adopsjonskontoret igjen. Det fikk de ikke, men at det ikke ringte en bjelle hos noen da?, undrer Mona i dag.

- Det ble sendt bekymringsmeldinger, men det fantes lite offentlig kontroll den gangen. Da jeg ryddet ut av leiligheten, Forts. fra: «Vi får nu daglig..

fortalte et naboektepar at de fremdeles hadde dårlig samvittighet for at de ikke hadde hjulpet meg, sier Mona Herland.

I likhet med mange andre adoptivbarn, forble hun enebarn. Hun flyttet hjemmefra som 17-åring, etter et år på folkehøyskole.

I dag mener hun at adopsjonen først ble planlagt privat, mellom venner, og deretter formalisert.

Siden våren 2009 har hun hatt god kontakt med sin biologiske mor. Det viste seg at de i mange år hadde bodd et par timers kjøretid fra hverandre. Moren er i dag begynnende dement, men husker det som skjedde rundt adopsjonen i 1948. Da hun giftet seg på begynnelsen av femtitallet, hadde hun fortalt sin mann om det bortadopterte barnet. Begge ønsket å få henne tilbake, og dro sammen til adopsjonskontoret to ganger.

- Første gang med et brev der de søkte om å få meg tilbake. Min mor forteller at damen ved skranken rev brevet i biter mens de så på, og at de den andre gangen hadde med seg et brev som skulle bli lagt i mappen min. Hun var sikker på at jeg ville ta kontakt. Det gjorde jeg jo også. Jeg fikk aldri noe brev, men som voksen skrev jeg et brev til henne, og la ved bilder av meg selv. Frelsesarmeen, som fant henne, sendte brevet til min morfar.

BREVET SOM BLE BORTE

Hva som skjedde med brevet, vet ikke Mona. Hun antar at morfaren rev det i stykker før det nådde Mary. I 2009 sendte Mona så et nytt brev, denne gangen til en onkel. Han formidlet kontakt med hennes mor.

- Det første møtet med min mor var ikke tåredryppende, bare inderlig godt. Jeg så at hun fant en slags ro. Jeg reiste fra Bergen, og vi møttes hjemme hos henne. «For en flott dame», var vel det første jeg tenkte. Vi ligner ikke så mye av utseende, bortsett fra kinnpartiet. Men vi er veldig like av væremåte – vi har lik humor og er like

Mona Herland

skravlesyke. Begge har godt humør og er glade i å lese. Jeg oppdager noe hver gang vi møtes. Siden vi møttes første gang har vi snakket sammen minst en gang i uken, og møttes tre ganger.

Mary fikk aldri flere egne barn. Men fjorten år etter at hun selv hadde adoptert bort et barn, tok hun til seg søsterens datter. Søsteren ville adoptere jenten bort, men Mary satte foten ned. Hun fortalte ikke jenten om at hun hadde et eget, biologisk barn.

- Hun bedyrer at denne jenten ikke var noen erstatning for meg.

Mona har aldri snakket med sin biologiske mor om hvordan det var å amme og stelle babyen i fem måneder, samtidig som hun visste at den skulle adopteres bort.

- Hennes søster har fortalt at hun hadde vært en gladjente, en oppegående jente

som likte å danse. Mye av dette ble forandret da jeg ble født.

TROR HUN HADDE FÅTT DET KJEMPEFINT

Mona er styremedlem i Foreningen adopterte, og har hjulpet mange barn til å finne mødrene sine. Hun tror mange har et feil bilde av kvinnene om adopterte bort barna. - Du ser liksom etter en slags shabby figur langt inne i en krok. I virkeligheten er disse mødrene flotte, ressurssterke damer, sier hun.

- Hvordan tror du livet ditt ville vært om du ikke var blitt adoptert bort?

- Jeg tror, eller vet, ut fra det min kusine har fortalt om sin oppvekst, at det ville vært kjempefint. Et flott liv med en god familie rundt meg. Mannen hennes ønsket jo også å ta vare på meg. Min mor har senere spurt om jeg har hatt det bra. Da har jeg svart at «jeg har greid meg bra».

Etter at adoptivforeldrene var døde, fant Mona en liten skoeske på loftet deres. I esken lå hjemmestrikkede barneklær som hennes bestemor hadde strikket før adopsjonen. I tillegg fant hun en liten medaljong. Den hadde Mary gitt til datteren før hun adopterte henne bort.

PÅ LOFTET: Medaljongen fra den biologiske moren dukket opp da Mona Herland ryddet adoptivforeldrenes loft. FOTO: ODD E. NERBØ

- En pike De kan få

GUNNAR WIEDERSTRØM, 15. februar 2012

”Jeg har i dag den glede å kunne meddele Dem at jeg nu har en liten pike født xx som De og Deres mann kan få.”

Brevet fra Bergen Helseråd til et barnløst ektepar som på 60-tallet hadde søkt om å få bli adoptivforeldre er et av mange brev som ble sendt fra helseråd, sosialkontor og fylkesmann landet over. Den lille piken var et av flere tusen spedbarn som ble adoptert bort på Vestlandet i årene etter krigen.

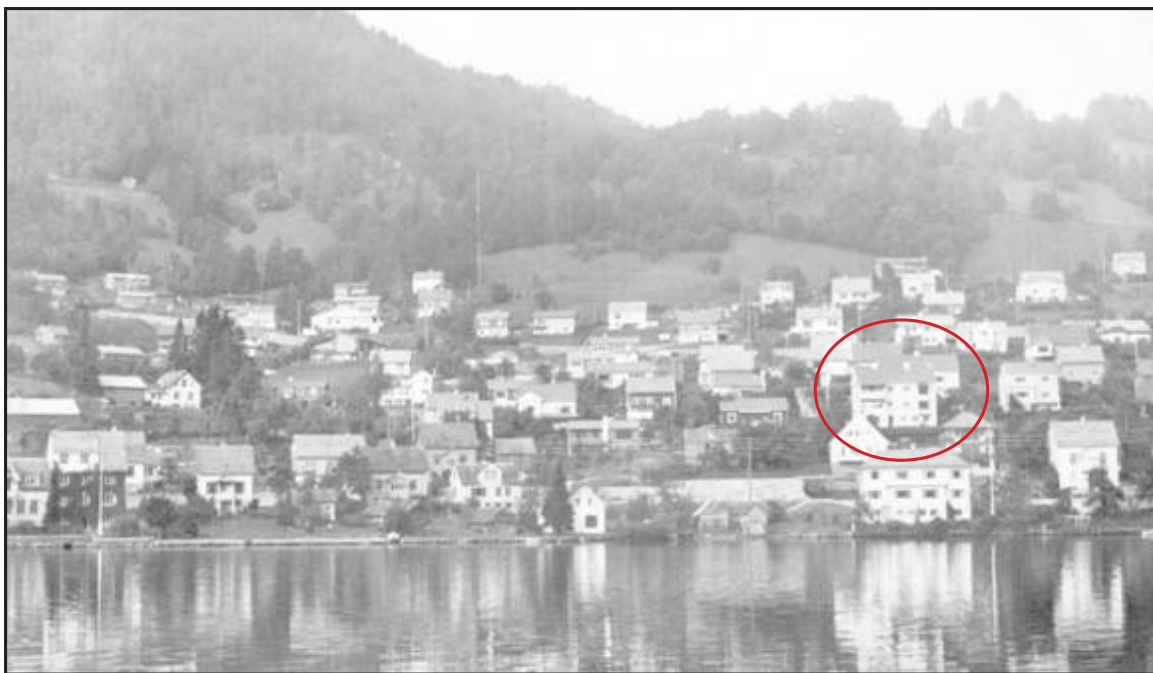
Historien om den omfattende adopsjonen av norske barn på 40-, 50- og 60-tallet er bare i begrenset grad omtalt. Det er skrevet en masteroppgave i historie. Fire år tilbake kom boken om jordmoren på Mysen som drev en omfattende privat adopsjonsformidling. Ellers er det først og fremst spredde avisartikler de seneste årene som har kastet lys over denne relativt ukjente delen av norsk sosialhistorie.

Årsaken til at få personer er kjent med omfanget, ligger kanskje i adopsjonens natur. Den skjedde anonymt, ofte fikk ikke de adopterte vite at de var adoptert, og kvinnene som fødte ønsket å holde graviditeten skjult for omverdenen.

Bergens Tidende planlegger å fortelle historien om norsk adopsjon fra mellomkrigstiden og frem til et stykke ut på 70-tallet. Det vi skje gjennom en omfattende reportasjeserie. Historien skal fortelles gjennom dem som opplevde den, mødrene som gav vekk barna sine, de adopterte og dem som administrerte og organiserte.

I disse dager intervjuer vi kilder og jobber oss gjennom dokumenter. Vi ser at vi trenger hjelp fra leserne for å få et så godt resultat som mulig. Derfor ønsker vi tips og innspill til arbeidet vårt. Aller helst skulle vi ha kommet i kontakt med mødre som adopterte vekk barnet sitt, men vi vil også ha kontakt med dem som ble adoptert.

I perioden frem til publisering vil vi flere ganger hver uke fortelle om arbeidet vårt, gi små innblikk i historier vi har hørt og komme med konkrete etterlysninger i håp om at dere kan hjelpe oss videre.

FRØKEN NYGAARDS HUS: Bildet viser bustadsområdet Norheim på 60-talet. Foto: Birkhaug og Omdal.

Alle visste om jentene hos Nygaard

Over heile landet stod jordmødrer klare til å hjelpe ulykkelege gravide som skulle adoptere bort barnet sitt. Nærmare 200 drog til jordmor Johanne Marie Nygaard i Norheimsund for å gøyme seg i månedene før fødselen.

Av: Ingvild Rugland, Helle Aarnes, Gunnar Wiederstrøm. Publisert: 1. april 2012

Dei kom til huset hennar i Norheimsund frå alle kantar. Frå øyane utanfor Bergen, frå Jæren i sør til Troms i nord og Gjøvik i aust. Ulike jenter med felles lagnad: Dei drog heimefrå i skam, for å føde i skjul.

Johanne Marie Nygaard var distriktsjordmor i Vikøy i Kvam. Ein søndag i juli 1962 løfta ho vesle Mette Offerdal ut i verda for første gong. Ei velskapt jente på knappe tre kilo, ein halv meter lang.

Mette Offerdal

Mette med til eit rom ved sida av - utan at mora fekk sjå henne. Mette skulle adopterast bort.

- Kvar gong eg køyrer forbi Norheimsund, ser eg meg rundt og lurar på kor eg vart fødd, seier Mette Offerdal i dag (bildet).

Tusenvis av kvinner gjorde som Mettes mor. Det var stor skam å bli gravid som ugift. For svært mange var den einaste løysinga å reise bort i den augneblinken magen tok til å vise. Ofte var dei tvungne av eigne foreldre eller kjærasten. Ingen skulle vite kva som skjedde.

Rundt om i distrikta i heile Norge stod jordmødrer klare til å hjelpe: I Skien, Moss, Oslo, Mysen, Dale, Norheimsund, Øystese. Dette var nokre av plassane med tilbod om ei trygg hamn. Ingen veit kor stort omfanget av denne verksemda var.

BT har gjennom kommunelege og helsesøster i Kvam fått tilgang til jordmor Johanne Nygaard sine protokollar. Der går det fram at blant nær 1500 fødande i åra 1950 til 1971, var 190 av dei ugifte. Frøken Nygaard har ikkje notert kor mange av dei som adopterte bort barnet, men eit stort fleirtal av dei ugifte kom frå kommunar langt unna Norheimsund, går det fram av protokollane.

HO SOM HJALP

Her i fylket var Johanne Marie Nygaard, på folkemunne berre frøken Nygaard, ei

av dei som hjalp ulykkelege gravide. Opprinneleg frå Strandebarm, ferdig utdanna jordmor i 1924 og tilsett som distriktsjordmor i Vikøy sokn i 1929. Dei første 20 åra tok ho sykkelen fatt, når ho skulle på heimebesøk for å ta imot eit barn. I 1950

Røde Korssøster,
som i høst skal gå et studiekursus i Oslo, søker hybel i godt hjem. Bill. mrk. 302.

Fødende, diskret,
hos jordmor på landet. Barn bortadopter straks. Nå to billige plasser ledig. Bill. mrk. «307, Usjenert».

Finnes det
noen som kan hjelpe meg med penger?

«Fødende, diskret, hos jordmor på landet. Barn bortadopter straks. Nå to billige plasser ledig. Bill. mrk «307», «Usjenert».

• Slike annonsar stod på trykk i kvart einaste nummer av Alle Kvinners Blad på 1940- og 1950-talet. Å vere jordmor i distriktet var ikkje noko å bli rik av. «Gjenter» på loftet kunne gje ekstraintekter, men også høve til å hjelpe. Kor mange av dei 107 distriktsjordmødrene i Hordaland som hjalp til med adopsjon, finst det ingen oversikt over.

bygde ho sin eigen fødeheim. Der kunne ho òg ta imot svangre kvinner som trong å gøyme seg.

Frøken Nygaard var kjent for å vere myndig. Posisjonen som distriktsjordmor gav henne naturleg autoritet i bygda. Alle visste kven kvinna med dei tjukke, runde brilleglasa og den mørke parykken var. Med eigen fødeheim kunne ho ta imot fleire fødande og under betre forhold enn ved heimefødslar.

Eit fireetasjars hus på ei 700 kvadratmeter stor tomt på Nedre Norheim, som ruva godt i landskapet.

I kjellaren hadde ho utleiehusvære og vaskekjellar, i første etasje privat bustad i tillegg til fødestove og barselrom. I andre etasje leigde ho ut to husvære. Dei gravide og ugifte jentene budde på loftet.

Det var plass til tre jenter samtidig. Sjølv om dei var plasserte der oppe, var dei godt synlege, både i huset og på bygda. Ei av jentene feira jul saman med jordmora.

Som alle andre gravide møtte dei til svangerskapskontrollar hos lege og helsesøster. Magnhild Haug var helsesøster i Kvam frå 1962 og tok imot mange. Jentene fortalde dei same historiene, om å vere pressa til å gi bort barnet: Ein gift mann som let dei i stikken, ein kjærast som ikkje ville ta ansvar. Nokre jenter kom frå finare familier kor skamma var endå større.

Mange tok ikkje inn over seg at dei var gravide, ville ikkje snakke om det. Svarte at dei ikkje merka om det var liv i magen.

- Dei distanserte seg frå alt. Dei tenkte ikkje at «eg skal få barn», seier Haug.

Ho har i åra etterpå blitt kontakta av mange som ønskjer å finne ut kor dei vart fødde. Dei har leita etter mora, men mange også etter faren. Men berre jenter. Ikkje ein gut har tatt kontakt.

- Ho sa ingenting, me spurde ikkje Liv Solfrid Lid er niesa til frøken Nygaard. Ho hugsar godt jentene på loftet. Saman med ektemannen leigde ho kjellarleilegheita ei stund.

- Me skjønnte jo at dei som kom dit var i ein sånn situasjon, men det skulle me ikkje snakke om. Ho sa ingenting om det, og me spurde ikkje, fortel ho.

Jentene var der i fleire månader og måtte ha noko å gjere i ventetida. Dei gjorde handarbeid, vaska klede og bidrog til det dei kunne. Ofte sat dei i stova til frøken Nygaard med kvart sitt broderi. Dei kunne hjelpe til med matlaginga, men det var jordmora sjølv som hadde hovudansvaret på kjøkkenet. Det går framleis gjetord om kokkekunstene til frøken Nygaard.

Som distriktsjordmor hadde Johanne Nygaard ei fast årsløn frå fylket. I tillegg fekk ho som alle andre jordmødrer betalt pr. fødsel. Midt på 60-talet var satsen 47 kroner pr. fødte barn. Truleg fekk ho også god betaling for å huse jenter på loftet i fleire månader om gongen.

Forfattar Bjørn Steinar Meyer skriv i boka si «Mødre uten barn» (2006) at ei jordmor på Mysen kunne få betalt mellom to og fem tusen kroner for å ordne ein adopsjon. For mange på denne tida tilsvarte dette ei halv årsløn.

VART KALLA TANTEMOR

Frøken Nygaard, som også vart kalla tantemor, fekk skussmål som ei svært dyktig jordmor. Distriktslege Trygve Nordveit skreiv ein rosande omtale i Hordaland Folkeblad i høve 70-årsdagen hennar i 1966:

«... hun har imponert meg sterkt med sin store faglige innsikt, og med en medisinsk innsikt som er beundringsverdig... Det gleder meg å kunne si at jeg alltid har følt det som en stor styrke å ha frk. Nygård ved min side når dramatikken på fødestuen har

antatt høyder som ingen av oss setter pris på.»

Sjølv om det er 40 år sidan ho gav seg og nær 30 år sidan ho døydde, hugsar mange i Norheimsund frøken Nygaard. Den ugifte, barnlause kvinna blir skildra som svært dyktig og som eit ordensmenneske med enorm arbeidskapasitet. Men ho var også ein person med teft for økonomi. Ho var flink til å utnytte alle ressursar til det fulle: Når eit dynetrekk vart fillete, blei det sydd om til laken, så stikkklaken, deretter bleie og til slutt navlesnor.

Niesa Liv Solfrid Lid minnest tanta som eit arbeidsjern, snill og travel.

- Me hadde det veldig koseleg saman med henne, men ho hadde det travelt og hadde

TANTEMOR: Johanne Marie Nygaard jobba som jordmor i Hardanger i over 40 år. I tillegg til å vere distriktsjordmor i Kvam, tok ho imot ugifte kvinner frå heile landet. Mange av desse adopterte bort barna sine. FOTO: Hardangerforlaget

Forts. fra: Alle visste om jentene hos Nygaard

lite hjelp. Me påpeikte at ho sleit seg nesten ut, fordi ho vakte natt og dag. Det var alltid nokon som ringde med ei klokke!

KJØPTE SENKEAPPARAT

Nøyaktig kor mykje frøken Nygaard tente på å hjelpe ugifte mødrer har ikkje vore mogleg å finne ut av. Men likninga hennar viser at ho har hatt til dels god økonomi: I 1967, få år før ho gav seg som jordmor, hadde ho ei formue på 181.000 kroner. Det tilsvarer 1,5 millionar kroner i dagens verdi.

Ho tente godt og unna seg ferieturar. Ho reiste til Syden, og til 60-årsdagen i 1956 var ho på tur til sju av Middelhavslanda, inkludert både Palestina og Egypt, ifølgje avisomtalen på fødselsdagen hennar. Det var svært uvanleg på den tida.

Men ho var òg gåvmild. Frøken Nygaard reagerte på at det var kummerleg når kistene skulle senkast i jorda på gravplassen. Derfor kjøpte ho senkeapparat til kommunen.

Før 1954 var det fritt fram for kven som helst å drive med adopsjonsformidling. Mange jordmødrer plasserte nyfødde barn i adoptivheimar som ikkje var kontrollerte. Det var og fødeheimar på Austlandet som ikkje heldt god nok standard. Styresmakterne prøvde tidleg på 50-talet å stoppe drifta nokre stader.

Då den nye barnevernslova kom i 1954, vart privat adopsjonsformidling forbode. Fryken Nygaard formidla barn gjennom Bergen sunnhetsråd. Sunnhetsrådet skriv i årsberetningane sine på 1950-talet at dei bidreg til å skaffe plass til jenter på landet:

«De mødrer, som av en eller annen grunn vil gi barna sine bort til adopsjon, har barneavdelingen til dels fått plassert hos private på landet.»

Eit par dagar gamle vart barna henta med drosje for å bli mellombels plasserte på

*Synnøve Aarseth
Foto: S.M. Murray*

Ho hugsar godt både frøken Nygaard, adopsjonsformidlingane og ikkje minst mange av dei ulykkelege jentene som kom frå ulike stader på Vestlandet for å gøyme seg. Fleire av dei budde hos Aarseth og mannen. Dei ville gjerne hjelpe dei ulykkelege kvinnene.

- Det var mange som gret, ja. Det er jo klart, det!

Straumes fødeheim og mødreheim i Øystese

har plass for 3 gravide som treng opphald i mødreheim, før og mogeleg etter fødselen.

Opphaldet kostar for tida kr. _____ pr. dag. Som regel vil opphaldet verta dekkja av gjeldande trygdeytningar.

Sosialkontoret står til teneste med råd og rettleing.

Føde- og mødreheimen er driven av Øystese Sanitetslag.

Nærare opplysningar kan ein få ved å venda seg til jordmor ved fødeheimen adr. Øystese,

ORKA IKKJE KJENNE LIV: *Den dag i dag er det kvite huset godt synleg i sentrum av Norheimsund. Då det vart bygd, var det en av dei største bygningane i bygda.*

barneheim i Os eller i Bergen.

VAR MANGE SOM GRET

- Ho var eit funn for oss her i bygda, minnest Synnøva Aarseth (90), tidlegare sjukepleiar i Norheimsund (bildet).

Aarseth ville ikkje ha betaling for opphaldet. Det var nok at jentene gjorde litt husarbeid. Nokre av dei kunne vere der opp mot fem månader. Aarseth hugsar spesielt ei jente; ho hadde ikkje fortalt mor si kor ho var, heller ikkje at ho var med barn.

- Du må snakke med mammaen din, sa eg til henne, og ein dag kom mora. Eg hugsar ho kom opp vegen til oss, og jenta såg mor si... Dei sat der nede lenge og prata. Mora var livredd for at eg skulle røpe noko. Det var jo ein skam utan like, veit du, seier Synnøva Aarseth.

Jentene budde hos henne heilt til dei måtte inn til frøken Nygaards fødeheim for å få barnet sitt. Etter det såg Aarseth dei aldri igjen.

Utover på 1960-talet vart det færre adopsjonar. Skamma over å få barn utanfor ekteskap var ikkje lenger like stor, og ikkje minst kom det fleire støtteordningar for ugifte mødrer. Likevel vart det etablert nye mødreheimar.

Distriktsjordmor Aslaug Straume i Øystese opplevde at økonomien var tøff og overlet fødeheimen sin til Øystese Sanitetslag i 1966. For å betre økonomien, bestemte laget seg for å reservere tre rom til kvinner som skulle adoptere bort barna sine, fortel tidlegare helsesøster Magnhild Haug. Ho hadde ansvar for økonomien til mødreheimen i Øystese. I toppåret 1971 budde totalt 22 jenter på mødreheimen.

Men det varte ikkje lenge før behovet forsvann. Først kom Folketrygda, så p-pillene i 1967. Og med abortlova i 1975 fall marknaden for mødreheimar bort.

- Alle desse tre tinga kom på ein gong. Vi la ned fødeheimen i 1977, og dei to siste åra hadde vi knapt nokon der, seier Haug.

TOK I MOT 3000 BARN

Frøken Nygaard slutta som distriktsjordmor i 1963. Då hadde ho teke i mot over 3000 barn sidan 1924. Men ho heldt fram

ADOPSJONSAVDELING: På Christian Michelsens barneheim i Os var det en egen spedbarnsavdeling.

Disse ledet adopsjonsnettverket

Fire kvinner kontrollerte all adopsjon i Bergen. Dekknavn og dekkadresser skulle sørge for anonymitet. Babyer ble hentet og levert på hemmelige turer.

Av: Gunnar Wiederstrøm, Ingvild Rugland, Helle Aarnes. Publisert: 5. april 2012

- Jeg husker Hjørdis som en moden, litt ferm og moderlig type. Hun var rolig, saklig og ganske frittalende. Hun virket beroligende i det hun behandlet krisen som en dagligdags affære.

KVINNESTYRT

Slik beskriver «Grete» helsesøster Hjørdis Djuvik ved Bergen Helseråd. Året var 1966, Grete var gravid og ville adoptere vekk barnet sitt. Søster Hjørdis på Helserådets avdeling for mor og barn hadde hovedansvar for Helserådets adopsjonsformidling. Sammen med gynekolog Inger Haldorsen, sosialkurator Solveig Garnæs og barnevernsekretær Martha Johnsen var hun sentral i to apparat som formidlet minst 800 adopsjoner i Bergen i årene fra 1945 og frem til 1980.

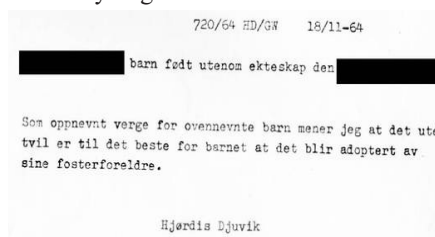
Inger Haldorsen var strategen og agitatoren. Gjennom sine mange tillitsverv og stillinger engasjerte hun seg i adopsjon både praktisk og organisatorisk fra 1935 til slutten av 60-tallet.

Solveig Garnæs var praktikereren. Hun sto for adopsjonsformidling gjennom Nasjonalhjelpens fond for krigens ofre fra 1945

og frem til sin død i 1963.

Hjørdis Djuvik hadde en tilsvarende rolle ved Bergen helseråd, der hun virket som adopsjonsformidler fra 1952 til 1980.

Martha Johnsen hadde gjennom sin stilling hos Fylkesmannen kontroll med adopsjonsvirksomhet i hele Hordaland fra 1958 og utover. Samtidig sto hun for adopsjonsformidling på 70-tallet. At det var behov for et velsmurt apparat som tok seg av formidlingen etter krigen, er det liten grunn til å tvile på. Bergen Helseråd hadde drevet adopsjonsformidling før og under krigen, men en stor del av adopsjonsformidlingen i bergensområdet hadde myndighetene ikke kontroll over.

- Det var en periode etter krigen der det var veldig mange adopsjoner som nok foregikk utenfor de offisielle kanalene,

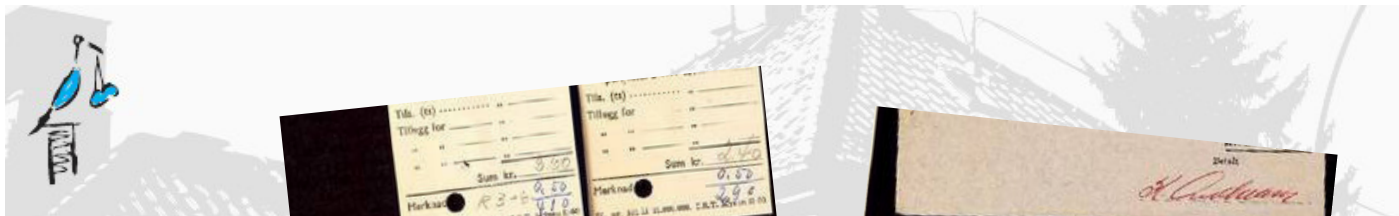
men etter hvert jevnet det seg ut og ble mer lovlig, forteller den nå 93 år gamle Martha Johnsen.

DEKKNAVN «REIDUN»

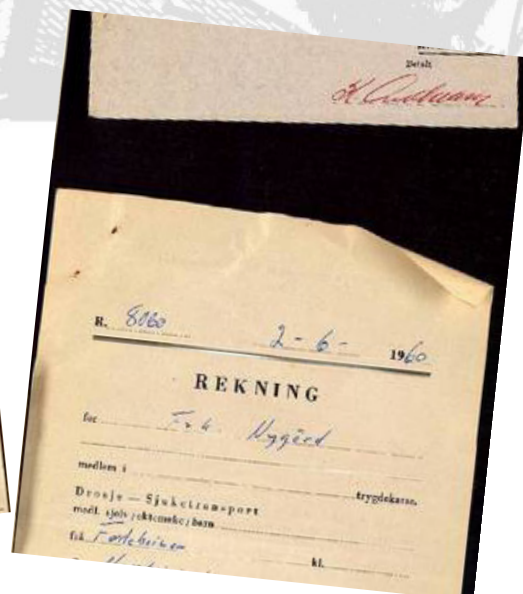
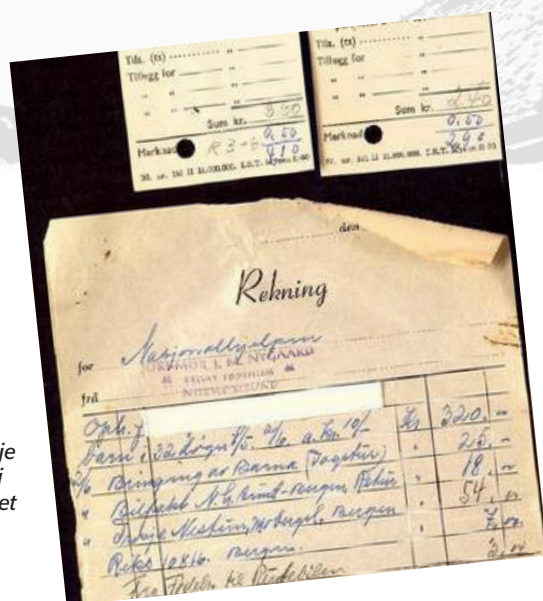
Da søster Hjørdis i 1966 møtte Grete, var hun en svært erfaren adopsjonsformidler. På avdelingen for mor og barn hadde hun tatt imot over 500 gravide kvinner som ønsket å adoptere. Langt over halvparten endte opp med å gi fra seg barnet sitt. Det fremkommer av årsmeldingene fra Bergen helseråd i årene 1952–66.

Noen kom utenbys fra for å unngå at familie, venner og naboer skulle få vite om graviditeten. Kvinner fra Bergen dro også til andre kanter av landet. Helserådet formidlet plass «på landet» til et ukjent antall kvinner, både rundt Bergen og på Østlandet:

«De mødre, som av en eller annen grunn vil gi sine barn bort til adopsjon, har barneavdelingen til dels fått plassert hos private på landet,» het det i en av årsmeldingene fra Bergen Helseråd. Når kvinnene hadde født, ble barna umid-

Nyfødte ble sendt med drosje fra jordmor Johanne Marie i Nordheimsund til blant annet Christian Michelsens barnehem på Os

delbart tatt fra dem. Søster Hjørdis ble intervjuet i Bergens Arbeiderblad i 1964:

- Barnet blir lagt inn til observasjon i 6 uker, hvorav moren har en betenkningsstid på 4 uker. Det er bare jeg som vet hvis barn det er.

Djuvik plasserte barna på Spebarnshjemmet i Kalfarveien, eller på Mødrehjemmet på Fjøsanger. Hun skriver i en av sine mange rapporter fra 60-tallet: «Da barnet skulle adopteres bort, ble jeg bedt om å ta meg av saken og jeg hentet barnet i dag og la det inn på Spebarnshjemmet under deknavnnet «Reidun».

FIKK DEKKADRESSE

Mange av kvinnene som skulle adoptere vekk barnet sitt fikk dekkadresse hos Hjørdis Djuvik i Bendixens vei, mens de bodde på mødrehjemmet på Fjøsanger eller på en gård utenfor Bergen. Dette for å hindre at familie, venner eller andre fikk vite om graviditeten.

- Det gikk så langt at presten i Fridalen kom til mor og beklaget seg over at det var så mange barn født utenfor ekteskapet registrert i hans prestegjeld. Jeg var til stede da mor leste ham leksen, og siden ble det aldri snakket mer om den saken, forteller datter Brita Djuvik Næss.

Hva snakket mødrene og Hjørdis Djuvik om? De knappe rapportene hun skrev, gir bare begrenset innsyn i samtalerne: «Jeg snakket lenge med frk. (navn) i går, og hun var meget fornuftig. Hun mente det var

til det beste for barnet at det ble adoptert bort da hun ikke følte seg moden nok til å ta hånd om det. Hun hadde ikke opplyst til barnefaren at hun var gravid, da hun ikke ville ha noe med ham å gjøre.»

Formuleringen «til det beste for barnet» går igjen i adopsjonserklæringene mødrene måtte undertegne. Erklæringen var svært ofte utfylt av Djuvik selv.

PRESSET PÅ MØDRENE

Hvor opptatt var Bergen helseråd av mødrene? I intervjuet med Bergens Arbeiderblad, sa Djuvik:

- Jeg sjekker opp motivet for adopsjonen. Adopterer moren barnet bort etter eget ønske, eller står hun under press?

At press på mødrene fra foreldre, far eller adopsjonsformidler kunne ende med forferdelse viser utdraget fra årsmeldingen i 1949:

«Et press på mødrene for å gi bort barnet kan være farlig. Barneavdelingen har i det forløpne år hatt eksempler på at mødre, som helt frivillig har ønsket å gi bort sitt nyfødte barn, senere har fått samvittighetskvaler, og før adopsjonen var helt i orden, har tvunget seg til å få sitt barn tilbake til stor fortvilelse for dem som alt hadde fått barnet.»

Et gjennomgående tema i de få artiklene på 50- og 60-tallet som omhandler adopsjon, er likevel at det mangler barn. I 1954 i BT var tittelen: «Adoptivforeldre står i kø», i 1964 var tittelen i BA: «300 på venteliste for adoptivbarn i Bergen».

Vi vet lite om dette kan ha påvirket dem som formidlet adopsjonen. Inger Haldorsen skrev i et privat brev i 1954: «Efter at jeg i en periode arbeidet sterkt for at ugifte mødre skulle beholde sine barn selv, har jeg sett i motsetning til den løsning, hvor heldig det faller ut med gode adoptivhjem.»

Historiker Astri Andresen konkluderer i sin bok «Hender små» med at innstillingen etter krigen var svært positiv til adopsjon, og at både Bergen Helseråd og Bergen kommune la til rette for denne løsningen både ved å øke personalet og ved å hjelpe mødrene til å holde fast ved adopsjonsbeslutningen.

Martha Johnsen sier til BT at de som drev adopsjonsformidling på 50-tallet kan ha vært mer opptatt av at kvinnene skulle adoptere, enn at de skulle beholde barnet selv:

- Dette kom til å endre seg. Jeg ga alltid det råd til kvinnene om at de burde beholde barnet.

DET ANDRE APPARATET

Det andre apparatet i Bergen ble etablert rundt Nasjonalhjelpens kontor i Bergen og Chr. Michelsens barnehem i Os. Dr. Inger Haldorsen og sykepleierutdannete Solveig Garnæs, som var omgangsvenner, bygget opp dette apparatet. De to jevnaldrende kvinnene hadde flere felles interesser, blant annet sosialt arbeid, veldedighet og adopsjon.

Garnæs ble valgt inn i styret for Chr. Michelsens barnehem i Os i 1945.

INGER HALDORSEN

1899 – 1982

Medisinsk embetseksamen i 1929.

Spesialist i kvinnesykdommer og obstetikk.

Drev privat praksis i Bergen fra 1944 til 1979.

Lang politisk og organisatorisk karriere, nasjonalt og internasjonalt.

Faglig leder for Mødrehygienekontoret.

Tilsynslege ved Chr. Michelsens barnehjem 1946-66.

Inger Haldorsen ble kort tid etter ansatt som barnehjemmets lege på Garnæs sin anbefaling. De første årene etter krigen var det bare et fåtall spedbarn hvert år som ble innlagt for adopsjon. Det fremgår av arkivet for barnehjemmet at Haldorsen garanterte oppholdsutgiftene for flere av barna. Det gjorde Garnæs også, trolig gjennom Nasjonalhjelpen.

Fra 1951, det året Garnæs ble ansatt som sosialkurator ved Nasjonalhjelpen, tok virksomheten av. I årene 1951 til -63 ble hvert år mellom 10 og 20 spedbarn fra Chr. Michelsens barnehjem bortadoptert, samtlige via Nasjonalhjelpen. De lå fra tre til seks uker på barnehjemmet før de ble levert adoptivforeldrene.

De mangelfulle arkivene etter barnehjemmet viser at spedbarn kom fra Betanien, Lasarettet i Sandviken og Kvinneklubben. Haldorsen, som selv var fødselslege, hadde tatt imot flere av spedbarna, viser opplysninger i kartoteket. I Bergen byarkiv i arkivkassene etter Inger Haldorsen er det funnet flere drosjeregninger for reiser mellom Norheimsund og Os som Nasjonalhjelpen betalte i forbindelse med adopsjonsformidling. Det tyder på at spedbarna også kom fra fødestuen i Norheimsund.

Datteren til Hjørdis Djuvik har opplyst at også Bergen Helseråd formidlet spedbarn for adopsjon fra fødestuen i Norheimsund. Djuvik hadde avtale med en fast drosjeeier i Os som kjørte henne til Norheimsund. Disse spedbarna ble plassert på barnehjem i Bergen. Haldorsen drev en privat gyne-

kologpraksis i Richard Nordraaks gate. Hun var også faglig leder ved Mødrehygienekontoret, et privat drevet, men offentlig finansiert rådgivningskontor for mødre og barn. Det er naturlig å anta at noen av kvinnene som ville adoptere kom via disse kanalene til Nasjonalhjelpen. Noen kan også ha tatt direkte kontakt med Nasjonalhjelpens kontor i Strandgaten 6. Her ble drevet sosialt arbeid for vanskeligstilte i ti-årene etter krigen.

Nasjonalhjelpen garanterte for oppholdet til 160 barn på Chr. Michelsens barnehjem. Omfanget av adopsjon utover dette er ikke kjent. Vi vet heller ikke om Nasjonalhjelpen tok seg betalt for arbeidet utover å få dekket utgifter. Nasjonalhjelpens adopsjonsarkiv er ikke funnet i offentlige arkiver.

«DEN NYDELIGE STUND I KIRKEN»

Solveig Garnæs tok hånd om formidlingsarbeidet og hadde mye den samme rollen som Djuvik. Hun kunne opptre med stor diskresjon. Det vitner et brev hun skrev til adoptivforeldre hun skal møte utenbys.

«Jeg antar at jeg får en venninne, som er sykepleierske til å møte opp for å hjelpe meg litt på stasjonen. Hun får ingenting vite og dessuten kan hun tie absolutt stille om det lille hun eventuelt ser og forstår. Her i byen kjenner ikke mine omgivelser til hvor jeg reiser, offisielt er jeg på en weekend-tripp» (...) «Det vil være best dere ikke nevner saken for noen mennesker før dere har henne vel i Deres hjem.» Ikke mange kjente til Nasjonalhjelpens

HJØRDIS DJUVIK

1917 – 1990

Sykepleier i 1941.

Helsesøsterutdannet i 1952.

Avdelingshelsesøster ved Bergen helseråd med ansvar for adopsjonsformidling fra 1952 til 1984.

Helsesøster for Bergen Mødrehjem.

Underviste om adopsjonsformidling ved byens sykepleieskoler.

virksomhet. Men enkelte gode venner av Garnæs fikk små innblikk i hennes hemmeligheter. Maik Nygaard, datter av en av Solveig Garnæs sine venninner, husker denne historien:

- Vi visste at hun var veldig opptatt av å finne gode adoptivforeldre til barna. Søster Solveig fortalte min mor om et spedbarn som kom fra en musikalsk familie. Dette fikk hun plassert hos adoptivforeldre som selv var svært musikalske. Dette barnet ble for øvrig musiker. Hun fortalte at hun gjorde seg besøk i nabolaget til adoptivforeldre, for å ha et påskudd til å stikke innom. Hun likte å vite hvordan det gikk med barna hun adopterte.

En håndskrevet påskrift i et brev til Kari Trosvik sine adoptivforeldre fra 1955 forteller om dette:

«Kjære alle 3. Tusen takk for sist, det var en stor glede for mig også å være sammen med dere de første dagene, jeg glemmer aldri den nydelige stund i kirken. Ønsker dere av hjertet til lykke. Dr. Haldorsen ber hilse hjertelig, vi vil bli gla over å høre litt fra dere med det første.»

UKJENT FOR OFFENTLIGHETEN

Plasseringen av adoptivbarn på Chr. Michelsens barnehjem foregikk uten offentlig oppmerksomhet. I årsmeldingene fra barnehjemmet, som hvert år ble lagt frem for fylkestinget, ble ikke adopsjonsformidlingen nevnt med et ord, til tross for at de adopterte kunne utgjøre så mange som hvert fjerde utskrevne barn. Først da fylkestinget i 1967 behandlet saken om bygging av en spedbarnsavdeling ved

MARTHA JOHNSEN

1918 –

Sosialkuratorutdannet. Jobbet i barnehjem og som styrer for barnehage. Barnevernssekretær hos Fylkesmannen 1957-88. Sekretær for styret ved Chr. Michelsens barnehjem 1962-76. Tilsynsansvar for alle fylkets barnehjem. Ansvar for adopsjonsformidling hos Fylkesmannen.

SOLVEIG GARNÆS

1896 – 1963

Utdannet sykepleier i 1922. Jobbet som privat pleier hos finere bergensfamilier på 30- og 40-tallet. Styremedlem Chr. Michelsens barnehjem 1945-51. Sosialkurator og adopsjonsformidler ved kontoret til Nasjonalhjelpens fond for krigens ofre i Bergen 1951-63. Aktiv i ulike organisasjoner innen helsearbeid og sosialt arbeid.

hjemmet, omtales adopsjonsvirksomheten i et offentlig sakspapir.

Solveig Garnæs døde i 1963, og i 1964 sa Nasjonalhjelpen fra seg bevillingen til å drive adopsjonsformidling.

Chr. Michelsens barnehjem ble fortsatt brukt til observasjon av adopsjonsbarn til tidlig på 80-tallet, men andre instanser sto for formidlingen.

I 1958 møtte den nyansatte barnevernssekretæren Martha Johnsen for første gang i styret for Chr. Michelsens barnehjem:

- Jeg fikk i oppgave fra Fylkesmannen å rydde opp på barnehjemmet. Ble ikke det gjort, ville barnehjemmet bli nedlagt, forteller Johnsen.

Økonomiproblemene var en gjenganger i styremøtene tidlig på 60-tallet. Spedbarnsavdelingen var dyr å drive og dagpengene fra mødrene som skulle adoptere vekk barna uteble. Johnsen og tilsynslege Inger Haldorsen la slagplanen som skulle bedre barnehjemmets økonomi.

Først skulle departementet gi statsstøtte til en observasjonsavdeling for adopsjonsbarn, dernest skulle fylkeskommunen bygge en helt ny spedbarnsavdeling. Først kom statsstøtten. Så i 1969 åpnet den nye spedbarnsavdelingen, men da hadde Haldorsen gitt seg som tilsynslege.

LEGGER NED

Åpningen av spedbarnsavdelingen skjedde ved et tidsskille. Bedre sosiale støtteordninger gjorde at enslige mødre valgte

å beholde sine barn. Fortsatt foregikk det adopsjonsformidling, men utover på 70-tallet dominerte de typiske barnevernsadopsjonene.

Som barnevernssekretær fikk Martha Johnsen en nøkkelrolle i adopsjonssakene. Hun var saksbehandler for alle adopsjonsbevillingene Fylkesmannen behandlet. I det nyopprettede faglige utvalg for adopsjonssaker var hun både saksforbereder og sekretær, og hun formidlet adopsjoner. Det skjedde ofte at hun leverte eller hentet barn på Chr. Michelsens barnehjem, forteller tidligere ansatte ved barnehjemmet. I tillegg veiledet hun sosialkontorene i barnevernssaker, og behandlet alle klagesakene fylkesmannen fikk.

På slutten av 70-tallet og begynnelsen av 80-tallet fikk Johnsen kritikk for håndteringen av flere adopsjonssaker og sine mange roller. Denne kom både fra fagfolk i barnevernet og fra departementet. Sosialkontorene ble i disse årene bemannet med fagutdannede barnevernsarbeidere. Ny fagkunnskap, nye holdninger og nye løsninger kom i konflikt med Johnsens oppfatninger.

Gulating lagmannsrett har i en dom i 2011 kommentert Johnsens roller i barnevernet på bakgrunn av kritikken hun fikk i adopsjonssakene:

«At hun var en sterk person som (...) kunne gå imot andres faglige råd i adopsjonssaker, er etter lagmannsrettens syn ikke noe indisium på at hennes arbeid i forhold til barnevernet på 1960-tallet var

kritikkverdig ut fra det som den gang var det rådende syn både barnefaglig og i samfunnet for øvrig.»

Martha Johnsen sier til BT at hun ikke husker detaljer i disse sakene og derfor ikke kan kommentere dem.

Martha Johnsen jobbet med barnevern i Bergen gjennom nærmere 50 år. Hun fikk som hovedoppgave å bygge opp et fungerende barnevern i kommunene i Hordaland etter at barnevernsloven ble vedtatt i 1953. Hun gikk av med pensjon i 1988, 70 år gammel.

FOTOALBUM UTEN NAVN

To år etter døde Hjerdís Djuvik. Hun hadde adopsjon som en av sine livsoppgaver. I minneordet om henne i BT 23.10.90 skrev signaturen Eli H.S.:

«Sist gangen jeg besøkte henne, viste hun meg albumet av alle de barna hun hadde hatt med å gjøre. Det gjorde et sterkt inntrykk. Hun visste hvordan det var gått med hver enkelt og kunne bokstavelig talt sitte med hele sitt livsverk i hendene.»

Albumet, som datteren til Hjerdís Djuvik har tatt vare på, er fylt med barnebilder mor opp gjennom årene fikk tilsendt fra takknemlige adoptivforeldre. Det er som de fleste familiealbum, men med én viktig forskjell. Her er ingen navn, bare henvisninger til et arkivnummer i Bergen Helseråds gamle adopsjonsarkiv.

HISTORIEN OM EN HELSESOLDAT

«Jeg regner medisinen som bestående av alminnelige soldater, lavere befal og offiserer – jeg hører til soldatene.»

Av: Gunnar Wiederstrøm. Publisert: 6. april 2012

Med disse ordene mottok lege Inger Haldorsens Kongens fortjenstmedalje i gull i 1970. Den 72 år gamle legen hadde fortsatt ni år igjen som soldat i helsearmeen. Praksisen sin overløt hun til en kvinnelig kollega i 1979.

Trøkk, tempo, engasjement og arbeidsglede er stikkord som passer for den usedvanlig driftige kvinnen. Bergen byarkiv, som nylig har ordnet Haldorsens omfattende arkiv, skriver:

«Inger Alida Haldorsen kom fra Bømlo og hennes familie drev med gårdsdrift og fiskeindustri. Hun skriver selv at det var nok ingen av dem som var til stede ved fødselen av en pike 19. mai 1899 som kunne forestille seg at hun skulle bli utdannet lege og siden gynekolog.»

SILTE GAL, SATT FRI

Ingers mor finansierte studiene ved å ta fra felleishusholdningen. Inger tok medisinsk embetseksamen i 1928 og praktiserte som lege i Utkant-Norge i sine første «soldatår».

Svært tidlig i sin yrkeskarriere kom hun i kontakt med ugifte kvinner som ble gravide. I et brev i 1954 til sosialattacheen ved den finske ambassaden i København skrev hun at hun har engasjert seg i adopsjonsarbeid i nærmere 20 år. Hva dette engasjementet besto i, vet vi ikke. Men det var svært vanlig at både jordmødre og fødselsleger på denne tiden drev med adopsjonsformidling. Omfanget og karakteren av formidlingen er ikke kjent. Fra 1939 til 1942 praktiserte hun som

reservelege ved Kvinneklinikken i Bergen. Her skjulte hun både kvinner og menn som var forfulgt av Gestapo. I en gjennomgang av Inger Haldorsens historie på nettsiden til Inger Haldorsen legat, heter det:

«I 1942 ble hun arrestert og satt fengslet i Bergen kretsfengsel. Etter halvannet år bestemte hun seg for å spille gal. Dette gjorde hun så overbevisende at tyskerne satt henne fri.»

UTTALLIGE ARBEIDSOPPGAVER

I 1944 startet Inger Haldorsen sin egen praksis. Hun jobbet også på Betanien om formiddagen. Hun utfoldet en voldsom aktivitet. Blant oppgavene hun skjøttet yrkesmessig ved siden av sin faste praksis var:

Mangeårig tilsynslege ved Betanien, lærer for sykepleierne i Bergen, lærer i forplantningsslære ved jordmorskolen i Bergen, lærer i

barnepleierskolen både i Bergen og ved Chr. Michelsens barnehjem, lege ved Røde Kors klinikken i Bergen, tilsynslege ved Christian Michelsens barnehjem og faglig leder ved Bergen Mødrehygienekontor.

Flere av oppgavene skjøttet hun i over 20 år.

Hun ble etter hvert medlem i et stort antall kvinneorganisasjoner og hadde tallrike verv og engasjementer. Blant andre var hun formann i Den Norske Jordmorforening, styremedlem i Internasjonale

Kvinnelige Legers forening, styre- og til slutt æresmedlem av Norske Kvinners Nasjonalråd.

Som styremedlem i Internasjonale Kvinnelige Legers forening reiste hun på styremøter og kongresser over store deler av verden. I forbindelse med kongressene lot hun seg intervjuet av nasjonale aviser, og skrev selv leserinnlegg om nye internasjonale trender inne medisin.

70 TIMER I UKEN

Haldorsen ble også politisk aktiv. Hun satt i bystyret i 22 år for Venstre, og fikk to perioder i formannskapet. Hun var også varamedlem på Stortinget for Gunnar Garbo og møtte ti ganger i perioden 1958–69. Hun ledet også Venstrekvinnelaget. Inger Haldorsen ble kjent for sin innsats i reformeringen av helse- og sosialpolitikken. Hun engasjerte seg i barnevern, i jordmorutdanningen i barnehjemmenes bemanning, i sykehusvesenets organisering, seksualundervisning, prevensjon, abort, barnepleierutdanningen og i adopsjon.

Haldorsen ble innvalgt i VGs råd i 1945, og VG ble en avis der hun ofte ble intervjuet eller selv skrev leserinnlegg eller kronikker.

På legatets nettsider heter det:

«Inger Haldorsen giftet seg aldri og fikk ingen barn. Etter krigen bodde hun sammen med sin søster Maren. I deres gjestfrie hjem holdt Maren orden i huset, laget mat og innordnet seg søsterens travle hverdag. Som 70-åring holdt Inger Haldorsen legegjerningen fortsatt gående. Hun jobbet fremdeles

«Når man vet hvilke små muligheter et samfunn gir en enslig mor til å skape et hjem for sitt barn, skal man ikke forundre seg over at hun velger å la det få et adoptivhjem.»

Helsesoldat Inger Haldorsen

70-timer i uken, gjerne med en sigarett i munnen. Noen påsto at de eneste gangene hun ikke røykte var under fødsler og på Stortingets talerstol. Antagelig var hun også den eneste kvinnen som røykte på åpen gate i Bergen i 1960-årene.

«Gjennom årene hjalp Haldorsen mange tusen spedbarn til verden. Hun fulgte opp mødrene både før, under og etter fødsel. Som lege kunne hun være hardhendt, tøff og barsk i væremåten, men hennes varemerke var godt humør og grenseløs omsorg for pasientene.»

OPPRETET LEGAT

Inger Haldorsen døde i 1982, 82 år gammel. Rett før opprettet hun et legat i morens navn, «Inger R. Haldorsens legat til fremme av vitenskapelig arbeide». Midler utdeles til fremme av vitenskapelig arbeid til kvinner i fagområder der kvinner er underrepresentert.

Arkivet etter Inger Haldorsen inneholder dokumentasjon av organisasjonsvirksomhet fra Norske Kvinners Nasjonalråd, Den Norske Jordmorforening, Medical Women's International Association, samt

«Man må dypt respektere de adoptivforeldre som fortsetter sin oppgave etter at det er klart at barnet er undermåler.»

«De mennesker som tar til seg barn på denne måten, gjør samfunnet en stor tjeneste, også økonomisk.»

«Adopsjon er i dag en så viktig del av vårt barnevern at det er all mulig grunn til å vie saken den aller største oppmerksomhet, og på all mulig måte gjøre apparatet så fullkomment som mulig.»

«For de barn som moren ønsker å adoptere bort, bør staten gi et nødvendig tilskudd til opphold på institusjon i observasjonstiden.»

materiale knyttet til hennes legepraksis og politiske karriere. Videre finnes korrespondanse, tidsskrift og avisutklipp, materiale vedrørende abortlov, om planlegging og utbygging av daghjem m.m.

Sitatene er hentet fra en kronikk i VG i 1948, fagartikkel i Norges Barnevern 1948 og leserinnlegg i VG i 1954. Alle er skrevet av Inger Haldorsen

Kvinner og barn sist!

Adopsjon er ikke tema i norsk historie. Kvinner og barn regnes ikke som viktige i fortellingen om vår felles fortid.

Av Trine Eilertsen, sjefsredaktør Bergens Tidende
Bergens Tidende lørdag 7. april 2012

Av alt jeg har vært innom som student, regner jeg historie og statistikk blant de viktigste fagene. Statistikk var mer viktig enn morsomt, historie var begge deler. Ingen dannelse uten historie, men først og fremst er historie viktig for forståelsen av hvor vi kommer fra og hvorfor samfunnet vårt er som det er.

DET ER IKKE så vanskelig å få tilgang på informasjon om 1814, industrialisering, annen verdenskrig og kampen mot EEC. De store linjene, de sentrale aktørene, de er en del av vår felles historie. Vi kan bli kjent med den historien hvis vi ønsker det. I andre deler av historieskrivingen opplever vi en avstand til menneskene, og særlig til kvinnene og barna.

Sosialhistorien finnes der, men også den er overordnet i sitt uttrykk. Vi vet når syketrygden ble innført. Vi vet så å si ingenting om livene til dem som falt utenfor normene, først og fremst kvinner og barn. Vi kan ikke oppdrive tall og statistikk om mange av dem, de ble aldri registrert noe sted, og deres egne historier blir ikke fortalt i bindsterke biografier, i intervjuer, eller i historiebøker.

KVINNER OG barn først!, sier vi gjerne, men de har aldri fått noen stor plass i historien. Med unntak av en og annen spektakulær dronning, har de ikke stått for politiske gjennomslag, for de store oppfinnelsene, for seirene på slagmarken. De har bare vært der, som infrastruktur og støttepersonell, som en forutsetning på linje med kjerren til hesten. De har ikke vært vurdert som viktige.

Da Bergens Tidendes journalist Helle Aarnes begynte å jobbe med sakene om tyskerjentene for noen år siden, ble det ekstremt tydelig. Historien om mange tusen kvinner, og dermed deres familier og barn, var kun overflatisk fortalt. Den ble fortalt av seierherrene etter annen verdenskrig, og av noen få av dem det gjaldt.

Men mengden av historie som aldri ble fortalt var enorm. Tyskerjenter og tyskerunger – Aarnes satte ord på hvilket svik mange av disse ble utsatt for fra norske myndigheter og samfunn. Det vant hun Den store journalistprisen for, noe som blant annet ble begrunnet med at hun tok for seg en del av norsk historie som aldri var blitt skikkelig fortalt.

DA AARNES og kollegene Ingvild Rugland og Gunnar Wiederstrøm tok fatt på temaet innenlands adopsjon, så vi det samme. Historiene var så å si ukjente, og i alle fall ikke fortalt. Temaet er en del av det vi ikke snakker om, eller har snakket om. Forskningen finnes knapt, alle som vet noe om temaet bekrefter det: dette har ikke samfunnet vårt prioritert å få vite mer om. Om det skyldes uinteresserte forskere, mangel på vilje til å bevilge penger til prosjektene, dårlige prosjekter, eller rett og slett skam,

vet vi ikke. Sannsynligvis spiller alt dette en rolle.

På en måte er det ikke så rart.

Mye av adopsjonshistorien er så sår, og angår så mange av oss, at vi ubevisst blir enige om at det er best å la det ligge. De enkeltstående personlige dramaene bak adopsjonshistorien i Norge er en del av svært mange norske familiers hemmeligheter. De er noe vi vil legge bak oss, bli ferdige med.

DET ER EN forståelig privat reaksjon, men en usunn kollektiv reaksjon. En nasjon kan ikke akseptere at historie glemmes og forsømmes fordi den er ubehagelig, eller fordi den angår personer vi regner som historisk uvesentlige. Kvinnene og barna dette angår er ikke uvesentlige.

«Mye av adopsjonshistorien er så sår, at vi ubevisst blir enige om at det er best å la det ligge»

De har erfaringer og historier å fortelle som er gyldige også i dagens Norge. De kan fortelle mye om hvordan de opplevde et samfunn som ikke aksepterte det avviket det ble regnet som å få barn utenfor ekteskapet.

Vi kan lære mye om kynismen i en stat som ikke trenger å bry seg om denne gruppen blant de svakeste, fordi ingen taler deres sak. Så kan vi si at det ikke er så nøye lenger. Innenlands adopsjon er minimal i Norge i dag, og livet for den ugifte og enslige moren er totalt forandret

Tegning: Marvin Halleraker

de siste 40 årene. Utdanningsrevolusjonen, p-pillen og abortloven har gitt kvinner en innflytelse over egne liv som er historisk viktig, og som også er blitt fortalt.

MEN ADOPSJON er på ingen måte et utdatert tema. Mange av dem det angår lever ennå, og familiene deres lever med historiene.

Adopsjon er fremdeles et tema i vår tid, med et bakteppe av nye problemstillinger. Om noe, er den innenlandske adopsjonen i Norge sannsynligvis altfor liten i dag. Mange barn trenger foreldre som kan ta seg av dem, også her i landet. Det er som kjent forskjell på å ha foreldre, og å ha foreldre som tar ansvar og yter omsorg. I dag er det svært vanskelig for

barn å få etablert et permanent bånd til nye omsorgspersoner når biologiske foreldre svikter. Forskning og innsikt i hvordan innenlands adopterte har det, kan hjelpe oss til å forstå alle sidene ved adopsjon.

Vi har kommet langt i arbeidet med å ta vare på kvinner som får barn de ikke planla. Vi er ikke kommet langt i arbeidet med å forstå hvordan vi kan ta

vare på barn som av ulike grunner ikke har foreldre som kan ta seg av dem. Adopterte barns historie og erfaringer er viktige, og historiene må fortelles, selv om de avdekker nok en skamplett i nyere norsk historie. Bergens Tidende forteller en del av denne historien. Den må fortelles av flere.

Adopterter klassereise

Vanlige arbeidere sto ikke først i køen blant adoptivforeldrene i Bergen.

Av: Gunnar Wiederstrøm, Ingvild Rugland,
Helle Aarnes
Publisert: BT 12. april 2012

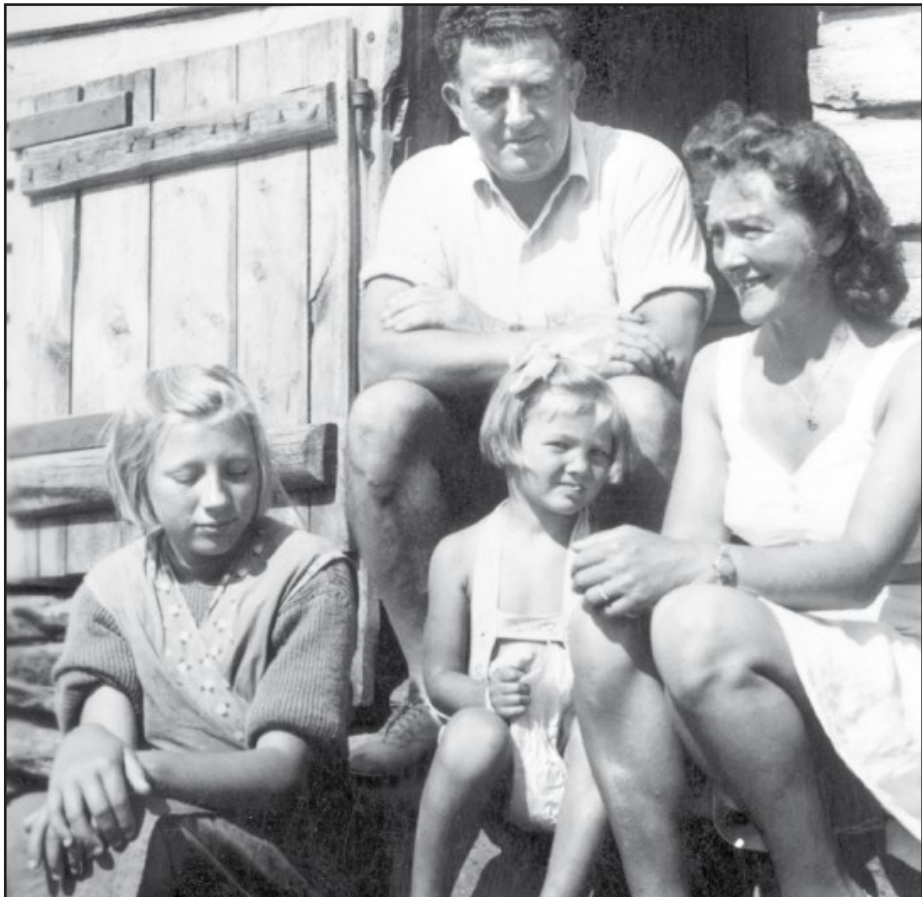
– Mine adoptivforeldre drev en fotoforretning bak Konsertpaléet. Far fremkalte og kopierte, min mor sto i butikken og så håndkolorerte hun og retusjerte bilder. Wenche Rostrup Michelsen ble adoptert like etter fødselen i 1940. Adoptivforeldrene var ikke rike, men klarte seg godt økonomisk, og var slik typisk for dem som adopterte i Bergen. Det viser gjennomgangen Bergen Byarkiv har gjort av adoptivforeldre i Bergen.

TJENTE GODT

I 1952 ansatte Bergen helseråd Hjørdis Djuvik som helsesøster med ansvar for adopsjonsformidling. En av hennes viktigste oppgave var å ha kontakt med potensielle adoptivforeldre. Disse måtte signere et søknadsskjema med spørsmål blant annet om yrke, inntekt, formue, boligtype og boligstørrelse. Opplysningene fra 170 skjema fra årene 1952 til 1983 viser at adoptivfar tjente i gjennomsnitt 47 prosent mer enn gjennomsnitts lønn pr. normalårsverk. Forskjellen er betydelig. Adoptivfar var dessuten gjennomgående ung, og derfor relativt tidlig i sin yrkeskarriere. Vi må anta at inntektsforskjellene i forhold til gjennomsnittet øker etter som adoptivfar blir eldre og stiger i ansvar og inntekt.

MANGE SJEFER

Fars yrke underbygger dette. Bare to prosent av adoptivfedrene oppga arbeider som yrke. Tar vi med håndverkerne, utgjorde fedre med disse yrkene til sammen 23 prosent av adoptivfedrene. Men Bergen Byarkiv opplyser at

PÅ LANDET: Hver sommer dro familien Ellingsen på ferie til Voss. Her er far John Rostrup Ellingsen, mor Hjørdis Rostrup Ellingsen og datteren Wenche, sammen med en ukjent jente (til v.). Foto: Privat

tilleggsopplysninger i skjemaene viser at svært mange av håndverkerne var håndverksmestre.

De kan ha drevet egen virksomhet.

Ellers var:

- Fem prosent leger eller tannleger.
- Seks prosent lærere eller lektorer.
- 11 prosent sjefer av et eller annet slag.
- 31 prosent kom fra frie yrker.

Yrkestittelen far oppgir i adopsjonsskjemaet lar seg ikke uten videre sammenligne med næringskategoriene oppgitt i offentlig statistikk. Men to tall gir en klar indikasjon på at adoptivfedre skilte seg fra gjennomsnittsarbeideren.

35 prosent av de sysselsatte i Norge jobbet i 1960 innenfor industri og bygg og anlegg. 23 prosent av adoptivfedrene oppga at de var industriarbeidere eller håndverkere.

Svært mange av håndverkerne drev selvstendig, eller var håndverksmestre.

20 prosent av de sysselsatte i Norge jobbet i 1960 med jordbruk, fiske eller skogbruk. Tre prosent av adoptivfedrene oppgir bonde eller fisker som yrke.

FRA ARBEIDERKLASSEN

Forskjellen til de kvinnene som adopterte vekk barnet sitt var slående. Nær halvparten av de ugifte gravide som oppsøkte Bergen helseråd var hushjelpere. Dernest var de hjemmeværende, fabrikkarbeidere, eller hadde diverse arbeideryrker som syersker, kontordamer eller telefondamer. De ugifte mødrene er i hovedsak fra arbeiderklassen. Det viser årsrapportene fra Oslo og Bergen helseråd og fra Bergen mødre hjem. Ikke alle adoptivbarn kom fra arbeiderklassen. Wenche Michelsens biologiske

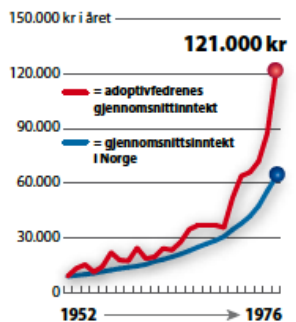
Adoptivfedres yrker i Bergen

Yrkene til adoptivfedre i Bergen i perioden 1952–83.

Adoptivfedres inntekt i Bergen

Lønnsnivået til adoptivfedre i Bergen i perioden 1952–76.

Kilde: Opplysninger om yrke og inntekt er hentet fra Bergen helseråds adopsjonsarkiv og Statistisk sentralbyrå © grafikk@bt.no

far drev et agentur. Familien var barnerik.

Vi kjenner ikke den økonomiske situasjonen til familien, men foreldrene ble skilt få år etter at Wenche ble bortadoptert, og biologisk far emigrerte til Canada. Minst 10.000 kroner I undersøkelsen er også adoptivforeldrenes bolig registrert. 99 av adoptivforeldrene bodde i leilighet, 72 i enebolig. Sammenligner vi med fordelingen mellom enebolig og leilighet på landsplan, er antall leiligheter overrepresentert.

Tar vi utgangspunkt i at de fleste av adoptivforeldrene var bosatt i Bergen, viser denne at adoptivforeldre bodde litt bedre enn

fakta

Adoptivforeldrene

- Bergen byarkiv har på oppdrag for Bergens Tidende gjennomgått mappene til 170 adoptivforeldre i Helserådets arkiv. BT har gjort ulike beregninger med utgangspunkt i råmaterialet.
- Mappene utgjør en tredel av Helserådets adopsjonsformidlinger i årene 1952 til 1980.
- Adoptivfar er registrert med inntekt, formue og boligtype fordelt på de enkelte årene. En separat registrering er gjort for adoptivfars yrke, men slik at disse to registrene ikke kan kombineres.
- Adoptivfars inntekt er benyttet fordi far var ene- eller hovedforsørger i de fleste adoptivfamilier på 50- og 60-tallet.

gjennomsnittsborgensen. Det fremkommer også av mange skjema at foreldrene var i ferd med å flytte fra leilighet til enebolig. Vi kjenner ikke til at Bergen helseråd systematisk silte vekk adoptivforeldre etter sosial status, men det kan ha vært inntektskrav. Da byarkivets ansatte gikk gjennom de 170 adopsjonsmappene, fant man én opplysning om dette. Dette var i en sak fra midt på 1950-tallet. Kravet den gang var at adoptivforeldre måtte ha en lønn på minimum 10.000 kroner. Lønn pr. normal årsverk i 1955 var 10.670 kroner.

Noen attester var nok til å bli godkjent som foreldre

Kontrollen med adoptivforeldrene var minimal. Først i 1964 kom et statlig rundskriv med tydelige foreldrekrav.

Ektepar som sto i kø for å adoptere barn trengte ofte ikke å bevise annet enn at de var gift, hadde god økonomi og god helse.

Særlig var det økonomiske aspektet viktig. Både fødselslege Inger Haldorsen og lederen for Bergen helseråd, stadsfysikus Einar Øxnevad, la vekt på økonomiske forhold hos et barns nye foreldre.

FORELDREEVNE

Men Inger Haldorsen etterlyste allerede i 1948 en større oppmerksomhet rundt adoptivforeldrenes mulige omsorgsevne.

I en kronikk i VG skrev Haldorsen: «Det er vel og bra at våre myndigheter søker å bringe klarhet i deres helseforhold og økonomi, men dermed er det mest sentrale: deres evne til å være foreldre, ikke klarlagt.»

KONTROLLEN I ETTERKRIGSTIDEN

og på 50-tallet betød i praksis fremleggelse av legeattest og likningsattest, samt hjemmebesøk fra Helserådet. Også Solveig Garnæs, som drev Nasjonalhjelpens adopsjonsformidling i Bergen, skrev i en attest i 1954 om potensielle adoptivforeldre: «De er forstandige og gode mennesker, vel skikket til å oppdra barn, bor i eget hus og har gode økonomiske forhold».

SAMTALER MED FORELDRE

I 1964 kom et rundskriv som stilte langt tydeligere krav til foreldrene. I tillegg til vigselfattest og skatteseddel, måtte man frembringe vandelsattest fra politiet, gagnserklæring og legeattest.

Foreldrene ble kalt inn til flere samtaler, også hver for seg, i tillegg til at hjemmebesøk måtte gjennomføres.

I rundskrivet het det også:

«Men får formidleren mistanke om at adopsjonen f.eks. skal redde et ekteskap som holder på å gå i stykker, eller helbrede dårlige nerver hos en eller begge ektefellene, bør sakene avvises.

Adoptivsøkere som møter med kravinnstilling til barnet, skal en også være på vakt overfor.»

*HJELPER
ADOPTERTE:
Statsarkivar
Yngve Nedrebø
hjelper adop-
terte i Horda-
land med å få ut
opplysninger om
deres adopsjon-
shistorie.*

Adopterte nektes innsyn

Mange adopterte sliter med å få innsyn i adopsjonsmappene sine.
– Uholdbart, mener Yngve Nedrebø i Statsarkivet i Bergen.

AV: Gunnar Wiederstrøm, Rune Meyer Berentsen (foto). Publisert: BT 21. april 2012

Statsarkivaren i Bergen har i en årrekke hjulpet adopterte med å finne frem i arkivets magasiner. Så snart departementet har opplyst den adopterte hvem biologiske foreldre er, mener Nedrebø Statsarkivet står tilnærmet fritt til å gi vedkommende materiale fra adopsjonsarkivet.

– Det kan være tilfeller der andre lover hindrer oss å gi ut opplysninger. Vi kan også se for oss at enkeltopplysninger ikke skal leveres ut, men det skal sterke grunner til for å nekte adopterte å få utlevert papirer fra mappen, sier Nedrebø.

LEVER UT NESTEN ALT

Statsarkivet i Bergen arkiverer adopsjonsmapper fra Fylkesmannen i Hordaland. I disse mappene ligger det kopier av adopsjonsbevilling, søknadspapirer fra biologiske foreldre og adoptivforeldre. Her kan også

ligge legeerklæringer og rapporter fra fødestue/kvinneklinnikk, barnehjem, mødre hjem, helseråd osv.

– Alt dette er papirer vi utleverer etter forespørsel fra den adopterte, sier Nedrebø.

«Foreningen Adopterte» rapporterer om svært ulik praksis når det gjelder utlevering av personopplysninger fra adopsjonsmappene.

– Vi kjenner til at mange ikke har fått kopier av mappene sine, og det oppleves som urimelig, sier leder Marilyn Førsum, leder i Foreningen Adopterte.

MANGE GIR OPP

Hun vet at flere har gitt opp etter slike avslag. Andre har ikke gitt seg.

– Det viser seg at man må krangle og krangle. Det må gås flere runder og enkelte er

blitt urimelig behandlet av saksbehandlere hos Fylkesmannen.

– Er det noen fylkesmannskontorer som peker seg ut?

– Jeg har ikke en god nok oversikt til å peke på bestemte kontorer. Mitt inntrykk er at det kan være avhengig av saksbehandlere. Selv fikk jeg ut alle mine papirer uten problemer da jeg i sin tid henvendte meg til Fylkesmannen i Rogaland. Nedrebø er gjort kjent med at både fylkesmenn og andre avdelinger av statsarkivet kan være restriktive med å levere ut informasjon.

– Justisdepartementet har understreket at adopsjonsopplysninger skal være sperret i 100 år. Det har nok ført til denne forsiktigheten fra enkelte avdelingens side. Men sperringen er gjort av hensyn til den adopterte selv. Og det kan jo ikke være slik at

fakta

Innsynsrett

- I 1988 fikk adopterte rett til å få vite identiteten til biologisk foreldre. Biologiske foreldre skal varsles om dette før opplysningene blir gitt, men de kan ikke hindre innsyn.
- Før 1999 var det fylkesmenne som ga ut opplysninger. Etter 1999 er dette overlagt til departementet.
- For de tilfeller der den adopterte er død, har ikke den adoptertes etterkommere rett til å få ut informasjon om biologisk slekt.
- Adopterte har også rett til å få ut opplysninger fra adopsjonsmappene sine. I Bergen er det Statsarkivet og Bergen helseråd som sitter på adopsjonsmapper.

de skal beskyttes mot eget innsyn i mappen. 100 år gamle opplysninger er uinteressante for den adopterte selv. Avdelingsdirektør Morten Stephansen i Barne-, ungdom- og familiedirektoratet (Bufdir) sier den adopterte har rett til opplysninger om sin egen sak, men innsynet er begrenset.

– De har ikke rett til innsyn i personsensitive opplysninger om adoptivforeldre eller biologiske foreldre med mindre disse gir sin tillatelse til dette.

– Hvordan stiller det seg i de tilfeller der disse personene er døde?

– Opplysningene er underlagt de samme bestemmelsene om taushetsplikt og kan derfor ikke utleveres, sier Stephansen.

Leser gjennom mappen Han sier at før opplysninger skal leveres ut, så skal mappen leses igjennom, opplysninger som er underlagt taushetsplikt skal sladdes.

– Det kan være en omfattende jobb som vi mener det er viktig å håndtere ut fra hensynet til taushetsplikten, sier Stephansen.

Statsarkiv får støtte

Statsarkivet i Bergen sin praksis med å gi adopterte utvidet innsyn, får støtte fra Riksarkivet.

gunnar.wiederstrom@bt.no

«Har dokke i RA (Riksarkivet, red. anm.) registrert Yngve Nedrebøs uttalelser i BT sist laurdag om handtering av innsyn i adopsjonsmapper? Eg synest han går litt langt når han lar adopterte «sjå alt» i mappene og intervjuet kan skape visse problem for andre arkivinstitusjonar som følgjer reglane for innsyn», skriver førsteamanuensis Gudmund Valderhaug ved Universitetet i Oslo til Riksarkivet.

BASERT PÅ SKJØNN

Til BT sa Nedrebø at det normalt skal svært mye til for å nekte en adoptert innsyn i egen mappe.

Avdelingsdirektør Anne Mette Dørum ved Riksarkivet skriver i sitt svar at innsyn for den adopterte til andre opplysninger i adopsjonssaken skal behandles etter reglene om partsinnsyn i forvaltningsloven.

«Her er det fleire forhold som kan gi anledning til å gjøre unntak frå innsyn ut frå ei skjønnsmessig vurdering, men det er ikkje noe påbud om å gjøre unntak», skriver hun.

Adopterter forening har vært opptatt av at ulike arkiv behandler innsynskrav på ulik måte. Dørum svarer at unntaksbestemmelsene for innsyn åpner for skjønn.

KAN FÅ ULIK BEHANDLING

«Her er det med andre ord et vesentlig rom for skjønn og det er mogleg å legge ned betydelige ressursar i å vurdere mulige unntak, samtidig som ein må vurdere partsmeirinnsyn. Det er ikkje vanskelig å sjå at dette kan føre til noe som kan opplevast som forskjellig haldning frå organ til organ, og kanskje i noen tilfeller frå sakshandsamar til sakshandsamar.»

Dørum konkluderer med at Nedrebøs liberale praksis er akseptabel.

«Arkivverket arbeider kontinuerlig for at vårt skjønn og vår praksis i alle slags innsynssaker skal bli mest mulig eins. Vi kan ikkje sjå at artikkelen i Bergens Tidende i vesentlig grad avviker frå det som vi her har skrevet om rettssituasjonen.»

Yngve Nedrebø sier i en kommentar til BT at han er glad for støtten fra Riksarkivet.

SÅR: Å leve et liv uten å føle seg elsket, føle seg uønsket, alltid være redd for nye avvísninger, at alt er bare stygt med meg, de sårene forsvinner aldri

Adoptert, men alltid, alltid alene

Hvem er jeg? Hvem tør jeg være? Hvem kan jeg tillate meg å være?

AV: Anonym. Bergens Tidende søndag 22. april 2012

BT har skrevet sterke historier om det å være adoptert og som jeg kjente meg godt igjen i. Kanskje noen endelig vil grave i dette tabuet, undersøke hvordan det gikk det med oss norsk adopterte.

For meg er det ikke historien om en sterk, god kvinne med et vanskelig valg, men om en biologisk mor som utøvde stor omsorgssvikt og vold, som jeg tror mange

av oss opplevde. Jeg fikk tilsendt informasjon vedrørende min adopsjon, og flere mener at mye dokumentasjon må ha vært fjernet/skjult. Mine papirer viser klart at biologisk mor trodde jeg ble plassert midlertidig på barnehjem, for hun ønsket ikke

fosterhjem eller adopsjon, hun og flere leitet etter meg, uten hell. Jeg var ikke adoptert da jeg ble flyttet til mine nye foreldre. Dette ble gjort uten at biologisk mor ble informert. Jeg skulle mene at

uansett så hadde hun visse rettigheter, og hvis det ikke forelå en dom eller annet, var det tillatt å skjule et barn selv på den tiden? Jeg synes det ligner på en statlig «kidnapping» av meg. Jeg kom til mine nye foreldre som et skadet barn, mens ca. 2 besøk var nok for å bekrefte at alt var nå OK. Hadde etaten kompetanse til å forstå de behov jeg hadde og forsikre seg

om at det nye hjemmet evnet å gi meg det fullt ut? Tviler på det. Har nesten ingen minner fra min barndom og mange år fremover, jeg bare visste fra jeg var helt ung at min kropp og sjel husket. Fra hvem og hvordan mine foreldre fikk mer informasjon

om min biologiske mor vites ikke, men de fortalte meg at biologisk mor var en hore, kriminell, alkoholiker, farlig. De sa også at jeg ville bli som henne, det skjedde ikke, men sjelelig føltes det slik. Hørte ofte

at jeg var hatet helt fra jeg kom til dem, skulle vært død, var en hore, kom aldri til å bli noe i livet, var stygg å se på, og ingen ville elske meg. Det var personer i slekten som kjempet for å få meg vekk, jeg var en skam for dem. Vekk var troen på å noensinne bli elsket, ønsket og godtatt, å tro jeg hadde verdi, kunne bli noe. Alt har påvirket meg i alle år, synet på meg selv, i alle relasjoner, og førte nok til at andre traumatiske hendelser fikk et dypere og langt større omfang. Mobb ing og vold fra flere i gaten og på skolen fordi jeg var adoptert, at mine foreldre ville egentlig ikke ha meg. Hvor får barn vite slikt, om ikke fra sin egen familie? Var det bare meg eller også andre som levde med å føle seg som annenrangs fordi vi var adoptert, og at andre så på oss slik?

Jeg ble som svært ung utsatt for grove voldtekter. Det har forfulgt meg. Det som og har forfulgt meg er at den ene voldtekten og annet svært vondt ble arrangert av den eneste jeg en tid stolte på og som

«Jeg har alltid hatt ryggen rak og hodet hevet for å skjule hvor liten jeg har følt meg»

fakta

adopsjon

- I en serie om norsk adopsjon som BT har presentert kommer det frem at nærmere 30.000 norske kvinner adopterte vekk sine barn i årene 1918–1979.
- A dopsjonene nådde en topp i 1946, men stabiliserte seg på ca. 800 adopsjoner i året til ut på midten av 60-tallet.
- I nnføringen av folketrygd også for enslige forsørgere fra 1967 og endrede holdninger til disse, førte til en kraftig nedgang i antall adopsjoner.
- Fra midten av 70-tallet gikk antall utenlandsadopsjoner forbi antall nor-skadopsjoner og etter 1980 har slike adopsjoner stort sett skjedd i forbindelse med barnevernssaker.

jeg trodde alltid ville meg vel. I voksen alder forstod jeg min "flukt"; at ensomhet og redsel, ingen selvtilitt, føle seg utstøtt, aldri godtatt, samt redsel for å miste, bli avvist, gjorde meg til et lett bytte på mange måter. Hjemme skulle alt ties i hjel, uansett gråt og bønnfalling om å bli hørt, få trøst, måtte holde kjeft, aldri gråte, da kom trussel om juling. De fornektet alt, kanskje var det deres måte å redde seg selv? På en bestemt dag i mitt unge liv, tok jeg et veldig bevisst valg, nemlig å elske og å tilgi. De visste bare ikke bedre. Så rart det enn høres ut, det ble for alltid min styrke og redning. Jeg ser jo at ubevisst håpet jeg å bli elsket tilbake, og kanskje en dag tro på det. Jeg har ikke hjerte til å pine dem med mine minner, får aldri en unnskyldning, så jeg

lar dem få fred, jeg er sterk nok til det.

For hele slekten har jeg i alle år spilt en rolle, for jeg er glad i dem alle og vil ikke såre noen, men jeg skjulte alltid at jeg følte meg som en som "stod utenfor og så inn" på noe jeg følte jeg ikke hadde rett å høre til i. Møtet med biologisk mor var jeg sikker på å kunne takle, i stedet skapte det et «jord-skjelv» i meg.

Hvem er jeg, hvem tør jeg være, hvem kan jeg tillate meg å være? Alt dreide seg om hennes stakkars liv, snakket om volden mot meg som baby av henne og andre, full festing og bruk av mye brennevin mens gravid, men det er nok mye hun skjuler. Jeg har ingen «stamtavle» å skryte av, men jeg har alltid hatt ryggen rak og hodet hevet for å skjule hvor liten jeg har følt meg, skjule skam-

men jeg føler pga. hvem min mor er. Vi ble ikke til noe, noen av oss, det gikk troll i ord.

Jeg føler meg «fengslet» av hvem min mor var og er, absurde tanker om at jeg er henne, våre mange likheter er blitt mitt mareritt, de overskygger våre mange ulikheter. Å leve et liv uten å føle seg elsket, føle seg uønsket, alltid være redd for nye avvisninger, at alt er bare stygt med meg, de sårene forsvinner aldri. Mitt budskap er: Øs av din kjærlighet, trå alltid varsomt, for ikke noe er så skjørt som et menneskesinn. Uansett bakgrunn, adoptert eller ikke, vonde ord og holdninger kan for alltid ta fra en det viktigste i livet, troen på seg selv, at en har verdi, at en er elsket og ønsket.

Debatt

BT 26.04.2012

TAKK

Søndag 22. april leste jeg i BT innlegget "Adoptert, men alltid, alltid alene". Dette gjorde stort inntrykk på meg. Takk til deg som ville dele dette med andre. Du har vist en enorm styrke ved å fortelle om adopsjonen, mangel på oppfølging, følelsen av å stå helt alene, overgrep, kampen du har gått gjennom. Du er klok og du har stor innsikt i medmenneskelige forhold.

Det er lett å føle seg liten og svak når man ikke har fått grunnleggende trygghet eller har blitt utsatt for overgrep/traumer. Bildet på svak/sterk burde i mange sammenhenger bli satt på hodet. Noen trykker andre ned, utnytter, misbruker - for på den måten å hevde seg selv. I bunn og grunn handler dette kanskje mest om deres egen usikkerhet.

Det viktigste er å finne sitt eget liv, sin egen verdi og å være stolt av sin egen styrke. Gode vennskap er også gull verdt. Ved åpenhet og dialog åpner det seg nye perspektiver, gleder, verdier.

Jeg har selv opplevd mye på godt og vondt og har formidlet tanker, følelser, refleksjoner gjennom musikk og tekster.

Takk for at du delte dine erfaringer med oss andre. Det har betydning mye for meg - og sikkert for mange andre også. Ønsker deg alt godt videre!

*God klem til deg fra
Anne-Regine Kayser,
komponist og forfatter*

OPPTATT AV BARN: - Jeg kan ikke si annet enn at vi var veldig opptatt av barna. De hadde det godt, sier Aagot Lindebrække i dag. Som 19-årig spedbarnspleiestudent i 1932 jobbet hun med 30 småbarn på Bergens Spedbarnshjem. Mange skulle adopteres bort. FOTO: PRIVAT

Da moren kom på besøk, var sønnen bortadoptert

Aagot Lindebrække (98) valgte et «kjælebarn» da hun jobbet på Bergen Spedbarnshjem som ung jente. Da guttens mor kom på sitt ukentlige besøk, fikk hun vite at han var bortadoptert.

Av: Helle Aarnes Publisert: 23. april 2012

Det ligger der fremdeles - et stort, hvitt trehus i byens beste strøk. Åtte vinduer ut mot Kalfarveien, en hage på andre siden. Fremdeles kan man høre småbarnsstemmer når man går forbi nummer 43. Men Kalfarveien barnehage har en historie som ikke alle kjenner.

Fra 28. mai 1931 huset det Bergens kommunale Spedbarnshjem. Der bodde rundt 30 småbarn som hadde fått en røff start på livet. Alle var barn som av ulike grunner ikke fikk bli hos mamma eller pappa. I byens arkiver finnes knapt bilder av eller informasjon om spedbarnshjemmet. Aagot Vedeler Lindebrække (98) vil gjerne fortelle.

Som 19-årig spedbarnspleie-student i 1932 jobbet hun på hjemmet. Sammen med 14–15 andre ungjenter tok hun seg av rundt 30 småbarn. De var i alderen fra nyfødt til to år, og mange skulle adopteres bort. Ved toårsalderen ble de gjenværende

plassert på barnehjem.

Aagot er trolig et av de siste tidsvitnene fra livet ved spedbarnshjemmet.

- Vi var fryktelig glade i barna. Vi hadde jo valgt oss ut hvert vårt lille kjælebarn. "Min" var en pen, blond liten gutt, som jeg tok meg av i mer enn et halvt år. Jeg syntes han var skjønn, og var veldig glad i ham. Moren kom og besøkte ham hver eneste uke når det var besøksdag. Ååå ... det var en sånn begeistring og en sånn glede hver gang når hun kom. Men én dag hun kom, var han ikke var der. Han var bortadoptert uten at hun hadde fått beskjed. Det var det tristeste jeg opplevde på hjemmet. Da følte jeg virkelig med henne. Stakkars, hun gråt og hulket og var fortvilet.

UGIFT OG BESKJEDEN

Aagot Lindebrække er nesten hundre år gammel. Når hun tenker åtti år tilbake, på det knappe året hun jobbet på spedbarnshjemmet, er det historien om den lille, lubne gutten som sitter tydeligst igjen.

- Om moren vet jeg ikke annet enn at hun var en ugift, beskjeden jente. Men hun kom, hver eneste uke.

Det var Aagot som fortalte guttens mor at han ikke var der lenger. Han var nesten to år gammel da han ble bortadoptert, tror hun.

- Moren brast i gråt foran meg. Hun kom bare for å hilse på, og så fikk hun vite at han ikke var der! Det var så brutalt og grusomt, stakkars, hun gråt og hulket. Var helt fortvilet.

Aagot vet ikke om guttens mor hadde underskrevet adopsjonserklæring, men antar at det var gjort. Hun vet ikke om det var vanlig at adopsjon ble gjennomført på denne måten, men mener selv at hun kun opplevde det denne ene gangen.

- På sommerstid fikk mødrene være med barnet ut i hagen når de kom på besøk. Da

*KJÆLEBARNET: - Vi hadde valgt oss ut hvert vårt lille kjælebarn. «Min» var en pen, blond liten gutt, som jeg tok meg av i mer enn et halvt år. Jeg syntes han var skjønn, og var veldig glad i ham. Ååå ... det var en sånn begeistring hver gang moren kom på besøk!
FOTO: PRIVAT*

fikk de være med barna for seg selv, og vi holdt oss litt vekke. Det var ellers mange mødre som aldri kom og så til barna, men jeg reflekterte ikke særlig over det. Jeg formoder at de var ugifte, de aller fleste.

Om de var gatepiker, eller skikkelige jenter som var kommet i "uløkka", er ikke så godt å vite. Men turte liksom ikke berøre slike tema.

SØVN, MAT OG STELL

Med all erfaringen man har fått gjennom livet, ser man jo ganske annerledes på ting. Men du vet, når man er 19 år, har man ikke noe særlig menneskekunnskap. Å, det er så lenge siden! ler Aagot, som senere ble gift og fikk barn med Sjur Lindebrække. Han satt på Stortinget i åtte år for Høyre. Aagot var hjemme og tok seg av barna. Hun gikk aldri videre med sin utdanning som spedbarnspleier, det var i utgangspunktet foreldrenes ønske.

- En vanlig dag på spedbarnshjemmet besto av stell, søvn og mat, som det vanligvis er med små barn. Du kan tenke deg, å få tretti barn opp av sengene – påkledning,

bleieskift, mating og alt. Så ble de plassert i enten en lekegrind eller stol, inntil neste måltid. De små fikk flaske, men når de ble litt større, ble det grøt og dessert og sånn.

Huset var gammeldags, allerede den gangen. Men vi hadde ikke noen krav til noe annet. Alle pleierskene bodde på hjemmet. Vi lå på dobbeltrom, jeg delte med en jente fra Haugesund. Mange av de andre kom fra Haugesund eller Stavanger. Det var streng disiplin, og vi måtte være i seng til et visst klokkested. Det hendte jeg snek meg ut av og til, ler Aagot. - Jeg hadde en venn som var lege, som bodde borte i gaten. Det var litt farlig!

En gang kokken var borte, måtte Aagot steppe inn på kjøkkenet.

- DE HADDE DET GODT

- Jeg var jo en sånn overklassejente som «aldri» hadde vært på et kjøkken, men jaja, tenkte jeg, og laget middagen i en uke eller to. Da fikk de så god mat som de aldri hadde fått, ler Aagot. Hun minnes fremdeles at bestyrerinnen kjøpte inn margarin om sommeren, som ble harsk i sommervar-

men, men som jentene likevel måtte slite med hele vinteren.

- En gang jeg var dårlig i magen, fikk jeg rødvin av min mor. Det ble ikke godtatt. Jeg skal love deg at den slags ikke var lov. Men vi hadde det jo litt moro også! Når vi pleierskene satt ute i hagen med barna, var det klager fra naboen fordi det var for mye støy. Jeg tror ikke barna var særlig mye ute om vinteren, jeg husker ikke så godt. Når dere kan se åtti år tilbake på livet deres, kan dere selv se hvor mye dere husker! ler Aagot. Godt på vei mot hundre år er det på tide å rydde opp, mener hun. Bildene fra spedbarnshjemmet tok hun med sitt eget kamera. Nå blir de gitt til Bergen Byarkiv.

- En gang fikk en av pleierskene helvetesild, men ble ikke tatt ut av jobb. Hun tok barnas bleier halvvåte fra snoren, og la dem på nakken. Det var en smittekilde av Guds nåde, og resultatet var at tretti barn fikk vannkopper. Du kan tenke deg! ler Aagot.

- Jeg kan ikke si annet enn at vi var veldig opptatt av barna. De hadde det godt.

Mer enn tomme klisjeer

Det er på tide at myndighetene påtar seg ansvaret for hvordan dagens voksne adoptivbarn ble behandlet i oppveksten

Bergens Tidende lørdag 28. april 2012

AV: Marilyn Førsum, leder foreningen Adopterte

SØNDAG 22. APRIL stod leserinnlegget «Adoptert, men alltid, alltid alene» undertegnet Anonym på trykk i BT. Som leder for foreningen Adopterte gjorde innlegget et sterkt inntrykk på meg, mest fordi det Anonym skrev var så lett å kjenne seg igjen i. Uavhengig av hvordan den enkelte av oss rundt 30.000 norskadopterte har hatt det i oppveksten, vil nok svært mange nikke gjenkjennende når Anonym skriver: «For hele slekten har jeg i alle år spilt en rolle, for jeg er gladi dem alle og vil ikke såre noen, men jeg skjulte alltid at jeg følte meg som en som sto utenfor og som så inn på noe jeg følte jeg ikke hadde rett å høre til i»

Dessverre vil nok også en del av oss, kanskje flere tusen uten at vi vet det, kjenne seg igjen i hele eller deler av de andre beskrivelsene. Anonym skriver om mobbing, trusler, vold, verdiløshet, manglende selvtillit, det å føle seg uønsket, utstøtt, redselen for å bli avvist, ikke minst tausheten og at alt skal ties i hjel.

FORENINGEN Adopterte ble stiftet i 2008, som en direkte konsekvens av boken «Mødre uten barn» av forfatter og journalist Bjørn-Steinar Meyer. Boken beskriver i hovedsak virksomheten ved fødestuen på Mysen, drevet av jordmor Magnhild Lunder. Adopterte har siden oppstarten hatt to hovedmålsettinger. Foreningen skal

være et trygt rom der den enkelte adopterte skal kunne dele sine tanker og erfaringer med andre i samme situasjon. En like viktig målsetning har vært å arbeide for å få frem kunnskap om adopsjon og adoptertes situasjon i Norge.

Artikkelserien i BT har på en forbillig måte bidratt til å gi oss stor innsikt i adopsjonsvirksomheten i Bergensområdet.

Samtidig vet vi at tilsvarende virksomhet fantes over hele landet, og jeg forventer at både fagmiljøer, myndigheter og politikere tar tak i temaet norskadopsjon, slik at alle aspektene ved fødehjem- og adoptivvirksomhet i Norge blir belyst.

Anonym skriver i innlegget: «På en bestemt dag i mitt unge liv, tok jeg et veldig bevisst valg, nemlig å elske og å tilgi. De viste bare ikke bedre.

ARTIKKELSERIEN I BT

har flere steder dokumentert at myndighetene tidlig visste bedre. Allerede i 1947 påpekte utvalget som skulle lage ny barnevernslov at: «det har utviklet seg en uheldig praksis med økonomisk anliggende som ikke er til det beste for barna på fødehjem, i samarbeid medllom advokater og jordmødre». (BT, 24.03.2012)

Avisen siterte 1. april tidligere stadsfiskus Trygve Iversens brev til barnevernskomiteen fra 1951: «Mange barn ble

nemli levert til adoptivforeldre der forholdene overhodet ikke var kontrollert, og som ikke egnet seg for barn».

SELV OM FORENINGEN

Adopterte har etterlyst forskning, finnes det noe, primært amerikansk litteratur, som beskriver mange av de samme opplevelsene som Anonym har beskrevet. Felles for denne litteraturen er at opplevelsene blir forklart ut fra det enkelte adoptivbarn, altså ut fra individperspektivet.

Forskning på temaet adopsjon og den

adopterte må med andre ord løftes fra individperspektivet til samfunnspektivet. Skal begreper som tilgivelse og forsoning bli noe mer enn tomme klisjeer uten reelt meningsinnhold, forutsetter det at de som hadde et ansvar, altså myndighetene, påtar seg nettopp det.

Første steg på veien til å ta ansvar vil være kunnskap. Foreningen Adopterte støtter seg til det sjefredaktør Trine Eilertsen så tydelig gir uttrykk for i sin kommentarartikkel i avisen 7. april: «En nasjon kan ikke akseptere at historie glemmes og forsømmes fordi den er ubehagelig, eller fordi den angår personer vi regner som historisk uvesentlige»

ÅRSRAPPORTENE TIL BERGEN MØDREHJEM

1917 | 1918 | 1919 | 1920 | 1921 | 1922 | 1923 | 1924 | 1925 | 1926 |
1927 | 1928 | 1929 | 1930 | 1931 | 1932 | 1933 | 1934 | 1935 | 1936 |
1937 | 1938 | 1939 | 1940 | 1941 | 1942 | 1943 | 1944 | 1945 | 1946 |
1947 | 1948 | 1949 | 1965 | 1966 | 1967 | 1968 | 1969 | 1970

Dette er linker som finnes digitalisert på bt.no

ADOPSJON

I 2010 ble 528 barn adoptert i Norge. 343 fra utlandet, 153 som stebarn, 29 som fosterbarn og tre «andre». Alle adopterte har rett til å vite hvem deres biologiske foreldre er etter fylte 18 år.

Samtlige adopsjoner tilbake til 1917 skal være registrert i Det sentrale adopsjonsregisteret, som føres ved Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

For adopsjoner gjennomført før 1999 har fylkesmannssembetet på stedet der adoptivforeldrene bodde på adopsjonstidspunktet, ansvaret for å gi informasjonen. Søknaden må være skriftlig, men ikke e-post.

KILDELISTEN

INTERVJUER:

En rekke adopterte, mødre til adopterte, barn, barnebarn og søsken av adopterte.

Foreningen Adopterte, medlemmer og styremedlemmer
En rekke tidligere ansatte hos Fylkesmannen i Hordaland, Bergen kommune, Christian Michelsens barnehjem, Sosialdepartementet, Justisdepartementet og Statens adopsjonskontor
Familiemedlemmer og venner til tidligere ansatte ved Bergen Helseråd og Nasjonalhjelpen for krigens ofre.

ARKIVER:

Bergen Byarkiv
Statsarkivet i Bergen
Hordaland fylkesarkiv
Interkommunalt arkiv i Hordaland IKS
Statsarkivet i Oslo
Riksarkivet
Statistisk sentralbyrå
Nasjonalbiblioteket
Bildesamlingen ved Universitetsbiblioteket i Bergen
Oslo Byarkiv
Kvam herads arkiv (for Nygaards protokoller)
VGs og Aftenpostens elektroniske arkiver
Bergens Tidendes tekst- og billedarkiver
Hordaland Folkeblads arkiver
Bibsys
Bergen Offentlige Bibliotek
www.oslobilder.no
www.oppslagsverket.no

ARKIVMATERIALE:

Bergen Helseråd, årsberetninger 1936–1980
Bergen Helseråd, adopsjonsarkiv 1952–1983
Bergen Sunnhetsvesens Arkiv 1805–1950
Christian Michelsens barnehjem, årsberetninger 1945–1980
Christian Michelsens barnehjem, styreprotokoller og korrespondanse 1945–1980
Christian Michelsens barnehjem, innskrivingsprotokoller 1945–1980
Bergen Mødrehjem, årsberetninger 1906–1980
Jordmorprotokoller hos fylkesmannens arkiver.
Alle Kvinners Blad, årganger fra 1940 til 1957
Statistisk sentralbyrå: Norges Offisielle statistikk A 109: Adopsjonsstatistikk 1963
Inger Haldorsens private arkiver

LITTERATUR:

Herborg Øian med flere: “Minneoppgåve for eldre 1981”, fra Hordaland i nær fortid, Oslo 1985.
Liv Thoring: Enslige mødre og anonym adopsjon i Norge, Universitetet i Oslo 2008
Sigrun Hvalvik og Ellinor Young: “Et sted hvor hun kan finne seg til rette og bo”. Om ugifte mødre og fødehjem i Telemark i perioden 1916–1965. Høgskolen i Telemark 2006.
Turid Vaagen/Sosialdepartementet: Adoptivbarn og deres familier, 1972
Astri Andresen: “Hender små, Bortsetting av barn i Norge 1900–1950”. Fagbokforlaget 2006
Gunnhild Blåka Sandvik: Fra distriktsjordmor til institusjonsjordmor, UiB 1995
Bjørn Steinar Meyer: Mødre uten barn, Valdisholm forlag 2007
Marianne Hognestad og Knut R. Steenberg: Adopsjonsloven. Kommentartutgave, Universitetsforlaget AS, 2000
Marie Skutlaberg: “Då kvemmingar flest var heimfødingar”, Bygdejøl 2002, Kvam sogelag
Anders Bjarne Fossen (red.), Anders Haaland, Jo Gjerstad: “Bedre frem Bergen. ” Bergens næringsliv 1845–1995, Bergen Næringsråd 1995
Bergen By, Januar 1951
Oslo kommune/Aline Spedbarnsenter: Alines historie 1907–1992. Oslo, 1993
Ida Blom: “Ingen mor maa til tidsfordriv sitte med sitt barn paa fanget”. Fra “Historie nedenfra”. Festskrift til Edvard Bull. Universitetsforlaget 1984.
Else Øyen: “Ugifte mødre – en sosiologisk undersøkelse”. Universitetsforlaget, Oslo 1966.
Grete Hovind Stang: “Ugift mor”. Universitetsforlaget, 1983
Det Kgl. Sosialdepartement: Barnevernet. Rundskriv nr. 36. “Adopsjonsformidling”. Oslo, 1964
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet: “Nasjonal kartlegging av omsorgssvikt og overgrep i barnevernsinstitusjoner 1945–1980”. Oslo, 2004
NOU 2004: 23 “Barnehjem og spesialskoler under lupen”
Inger Haldorsen: Flere leserinnlegg og kronikker om adopsjon i VG og Norges barnevern.
Rapport fra Granskningsutvalget for barneverninstitusjoner

DIVERSE:

Adopsjonsbevillinger, søknadsskjema, helseerklæringer, rapporter, brev mm fra mappene til adoptivbarn BT har vært i kontakt med.
Personlige dokumenter og bilder fra adopterte
Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
Ot.prp. 26, Om lov om endringer i adopsjon, 1956
Øyvind Risvik og Gro Berntzen: “Adoptert”. Vi over 60, februar 2012
Knut Hovind: “Vi ble født i dypeste hemmelighet”. Norsk Ukeblad nr. 10, 2008.
Brev fra Justisdepartementet og Sosialdepartementet vedrørende adopsjonssaker i Hordaland.
Flere dommer fra tingrett/byrett og lagmannsrett vedrørende adopsjonssaker.

Helle Aarnes, helle.aarnes@bt.no, tlf 478 33 174
Ingvild Ruglnad, ingvild.rugland@bt.no, tlf 982 98 443
Gunnar Wiederstrøm, gunnar.wiederstrom@bt.ni, tlf 957 39 321

Håper å finne slekt med ny lov

Norske adopterte håper endringer i adopsjonsloven gir dem økt tilgang til informasjon om deres biologiske opphav.

Bergens Tidende lørdag 14. desember 2012

Ingvild Rugland, Helle Aarnes ingvild.Rugland@bt.no

Dagens lovverk åpner kun for at den adopterte selv kan etterspørre informasjon om biologiske foreldre. Når adopsjonsloven nå skal opp til vurdering, kan det bli en endring på det.

– I dag er det kun adopterte selv, ikke deres etterkommere, som har rett til kjennskap til sitt biologiske opphav og innsyn i dokumentene rundt adopsjonen. Det må bli mulig for adoptertes etterkommere å få kjennskap til foreldrenes opphav, sier Marilyn Førsum, leder for foreningen Adopterte.

100 ÅRS VENTING

Barnevernssaker og adopsjonssaker er de eneste som har hele hundre års taushetssklausul.

– I praksis vil det gjerne si at den adoptertes barn vil være 70–80 år før de får vite om sitt opphav, sier Førsum.

Professor Karl Søvig ved Universitetet i Bergen leder utvalget som skal utrede endringer i adopsjonsloven. Han sier det kan bli aktuelt å gi etterkommere etter adopterte innsyn i foreldrenes opphav.

Spesielt vil muligheten til å få innsyn i familiens medisinske historie kunne tale til fordel for å gi økt innsyn for etterkommere av adopterte.

MANGE VET IKKE

– Dette er viktigere nå enn før fordi moderne genteknologi gir flere muligheter når det gjelder medisinsk behandling. Vi vil se på dette, men jeg kan ikke forskuttere hva vi kommer frem til. Vi har ikke hatt vårt første møte ennå, sier Søvig.

Fortsatt er det mange som er adoptert, som ikke vet om det. Mange som har vært klar over at de var adopterte, har heller ikke

greid å finne opphavet sitt før de selv har dødd.

Når den adopterte selv faller fra, stenges alle dører. Det betyr i praksis at etterkommere av adopterte ikke har muligheten til innsyn i sin egen biologiske historie.

– Skal de adopterte selv bestemme om deres etterkommere skal få innsyn i dokumentene?

– Det er en del etiske problemstillinger knyttet til dette. Men jeg er fristet til å mene at det ikke bør være begrensninger. Samfunnets holdninger har endret seg. De fleste som henvender seg til oss nå, er født på sekstitallet eller senere. De er åpnere enn tidligere generasjoner.

Det at de gamle ikke er åpne, kan ikke være et stengsel. Har noen rett til å nekte andre kjennskap til sitt eget opphav?

Argumentene for åpen-

het er så viktige at andre hensyn må vike, mener Førsum.

BREDT MANDAT

Utvalget har fått et bredt mandat og skal ta hensyn til blant annet dette:

- Innsyn i adopsjonssak, blant annet den adoptertes rett til opplysninger om egen familie.
- Adopsjon av barn født ved surrogati.
- Vilkår for internasjonal adopsjon, blant annet krav til søkere.
- Tilsyn med internasjonal adopsjon.

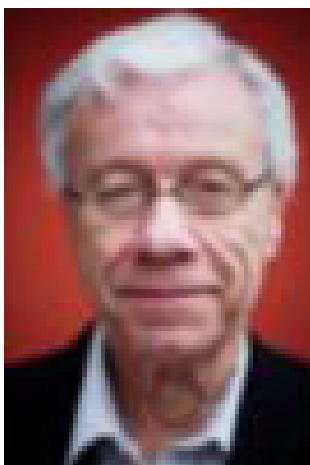

INNSYN: I etterkrigstiden annonserte både mødre og jordmødre i dameblader for å få gjennomført adopsjoner. Nå skal adopsjonsloven revideres. ILL: BENTE LJONES

– Vi snakker om adopsjon som om det var ett område, men det er ganske vesensforskjellige underkategorier. Vi har innenlandsadopsjoner som det i dag er få av, men som det historisk var mange av. Og så har vi barnevernsadopsjoner som får lite oppmerksomhet, sier Søvig.

fakta adopsjon

- Nærmere 30.000 norske kvinner adopterte bort barna sine i årene 1918–1979.
- Adopsjonene nådde en topp i 1946, men stabiliserte seg på cirka 800 adopsjoner årlig til ut på midten av 1960-tallet.
- Fra midten av 1970-tallet gikk antall utenlandsadopsjoner forbi antall norskadopsjoner. Etter 1980 har slike adopsjoner stort sett skjedd i forbindelse med barnevernssaker.
- Adopsjonsloven er ikke revidert siden 1986.
- Den nye utredningen skal være ferdig i august 2014.

– Barnebarn bør få vite

– Det er god grunn til å gi barnebarn innsikt i sitt biologiske opphav, mener adopsjonseksperter.

Knut R. Steenberg er en av Norges fremste adopsjonseksperter. Han synes det er naturlig å gi direkte etterkommere av adopterte innsyn i sin egen historie, dersom den adopterte er falt fra.

– Det vil ha mye for seg å gi innsyn til barnebarn, sier Steenberg, som har skrevet en kommentarutgave til adopsjonsloven av 1986.

Han understreker at det er for tidlig i prosessen å ha bastante meninger om dette, men mener det er flere gode grunner til å myke opp reglene.

– Det er godt å vite hvem man er i biologisk slekt med. Det kan også ha betydning for sykdomstilfeller, sier han.

I arbeidet med den nye loven vil det bli brukt referansegrupper. Foreningen Adopterte har allerede meldt inn at de ønsker å bli det.

– Vi er en gruppe som virkelig har noe å si i denne forbindelse, sier Marilyn Førsund

Adopterte får nei til støtte

Barne- og likestillingsdepartementet vil ikke gi støtte til Foreningen Adopterte.

Bergens Tidende lørdag 8. desember 2012

Ingvild Rugland, Helle Aarnes, ingvild.rugland@bt.no

– Det er en skam, sier stortingsrepresentant Øyvind Håbrekke (KrF).

Foreningen Adopterte har bedt om midler til driftsstøtte for å kunne spre informasjonsmaterieell og være i stand til å svare på den økte mengden henvendelser fra adopterte. Rundt 30.000 norskfødte barn er bortadoptert, hovedsakelig i årene mellom 1945 og 1965.

En artikkel i BT i vår viste hvordan adopsjon skapte et lukrativt marked for både jordmødre og adopsjonsaktører.

LITE ÆRERIK HISTORIE

Håbrekke i KrF mener norsk adopsjonshistorie er lite ærerik. – Det var knapt noen reguleringer eller tilsyn med det som skjedde. Dette var delvis privat, delvis offentlig uten at man hadde noen kontroll med måten dette foregikk på, sier Håbrekke.

Han har ingen forståelse for at departementet ikke kan avse driftsstøtte.

– At de ikke kan unne dem noen titusener av alle de midlene de disponerer og deler ut til kreti og pleti for å få hjelp til å drive denne virksomheten, med bakgrunn i den norske adopsjonshistorien, er en skam. Vi skylder dem det.

Leder Marilyn Førsund i Adopterte

mener driftsstøtte ville gitt mange en verdifull mulighet til kontakt med andre adopterte. – At vi ikke får driftsstøtte, betyr at mange medlemmer aldri får kommet på medlemstreffene, som er en uerstattelig arena for å møtes og dele erfaringer med hverandre. Uten støtte kan vi ikke subsidiere møtene med en eneste krone.

BARNEMARKED

I søknaden til departementet skriver Førsund om hvordan det knapt er forsket på adopterte, og mener det også må bevilges midler til dette. Svært mange adopterte har behov for informasjon, blant annet om hvor man skal lete etter biologiske foreldre og søsken.

KrFs Håbrekke mener at adopsjonsspraksisen til dels bar preg av å være et barnemarked. Frem til 1986 var det fem års angrefrist på adopsjon.

– Disse menneskene har en veldig spesiell historie å fortelle, en del av dem bærer nok med seg følgene fortsatt. Alvorlig for mange av dem som var involvert. Det må vi ta ansvar for i dag. Det minste vi kan gjøre er å gi dem mulighet til å komme til orde med sine interesser, møtes og drive foreningen sin, sier han.